

Alternatief rapport

aan het

VN-Kinderrechtencomité

28 februari 2018

Alternatief rapport van de
kinderrechtencommissarissen
van de Vlaamse en de Franse
Gemeenschap over het vijfde
en zesde periodiek rapport
van België in uitvoering
van artikel 44 van het
kinderrechtenverdrag

Kinderrechtencommissariaat
Leuvenseweg 86
1000 Brussel
België

Tel +32 2 552 98 00
kinderrechten@vlaamsparlement.be
www.kinderrechtencommissariaat.be

Délégué général aux droits de l'enfant
Rue de Birmingham 66
1080 Bruxelles
Belgique

Tel +32 2 223 36 99
dgde@cfwb.be
www.dgde.cfwb.be

Het Kinderrechtencommissariaat (KRC) en de Délégué général aux droits de l'enfant (DGDE) zijn bij decreet opgericht als onafhankelijke instellingen. Het KRC is opgericht door het Vlaams Parlement en ziet toe op de rechten van kinderen in Vlaanderen. De DGDE ziet toe op de uitvoering van het kinderrechtenverdrag in de Franse Gemeenschap.

Het KRC en de DGDE zijn kinderombudsdiensten. We detecteren signalen van kinderen, jongeren, ouders en professionals. We onderzoeken klachten over kinderrechtenschendingen en geven op basis van het kinderrechtenverdrag advies aan de Vlaamse, Franstalige, Brusselse of Belgische overheden en parlementen.

Op 14 juli 2017 bezorgde België aan het VN-Kinderrechtencomité zijn vijfde en zesde periodiek rapport.

In dit alternatief rapport zoomen we in op de inspanningen en de tekortkomingen in het Vlaamse, Waalse en Belgische beleid voor minderjarigen van de laatste zeven jaar. We vertrekken van de klachten die we over kinderrechtenschendingen krijgen van minderjarigen en hun belangenbehartigers en van de signalen van mensen uit het werkveld. We reiken elementen aan die een kritische analyse van het Belgische periodiek rapport mogelijk maken. En we formuleren aanbevelingen die de slotbeschouwingen van het VN-Kinderrechtencomité voor de Vlaamse, Waalse, Brusselse en Belgische overheden kunnen voeden.

We zijn er ons van bewust dat een gemeenschappelijk alternatief rapport niet altijd even evident is. Er zijn soms grote verschillen tussen de verschillende gemeenschappen op de beleidsdomeinen die voor kinderen van belang zijn. Als dat relevant is, besteden we aandacht aan die verschillen. Tegelijk stellen we vast dat heel wat knelpunten in de twee gemeenschappen sterk parallel lopen.

Inhoud

1. HET PERIODIEK RAPPORT VERTELT VEEL MAAR NIET ALLES.....	6
ARTIKEL 44 VRAAGT OVERZICHT VAN INSPANNINGEN ÉN MOEILIKHEDEN	6
WEES TRANSPARANT OVER ANTWOORDEN OP SLOTBESCHOUWINGEN	6
BENOEM DE UITDAGINGEN WAAR BELGIË VOOR STAAT	6
KIEZEN LEIDT TE VEEL TOT VERLIEZEN	7
 Aanbevelingen	7
2. BELGIË BLIJFT INZETTEN OP KINDERRECHTENINSTRUMENTEN, MAAR	7
KINDERRECHTEN WEGEN TE WEINIG DOOR IN WETGEVING.....	7
GEBREK AAN COÖRDINATIE	8
WACHTEN OP ACTIEPLANNEN.....	8
Nationaal Actieplan voor Kinderen was er ooit.....	8
Wanneer komt het volgende kinderarmoedebestrijdingsplan?	8
ONAFHANKELIJKE MONITORING ONVOLLEDIG	8
TOEWIJZING VAN OVERHEIDSGELD.....	8
DATAVERZAMELING.....	9
KINDERRECHTENEDUCATIE.....	9
Kinderrechteneducatie in beleidsplannen	9
Kinderrechteneducatie in het onderwijs.....	9
 Aanbevelingen	9
3. NON-DISCRIMINATIE, HET BELANG EN DE MENING VAN HET KIND	10
NIET ELK KIND HEEFT EVENVEEL KANSEN	10
INTERPRETATIEVE VERKLARING BIJ NON-DISCRIMINATIEBEGINSEL IS ER NOG ALTIJD.....	10
BELANG VAN KIND STAAT NIET ALTIJD VOOROP.....	10
MENING VAN HET KIND BLIJFT NOG TE VAAK LINKS LIGGEN	11
DE STERVENSWENS VAN KINDEREN DIE ONDRAAGLIJK LIJDEN	11
 Aanbevelingen	12
4. BURGERRECHTEN EN VRIJHEDEN.....	12
ACTIEPLAN TEGEN GEWELD BIJ KINDEREN.....	12
VECHTSCHIEDING IS EEN VORM VAN GEWELD	12
VRIJHEID VAN GEDACHTEN, GEWETEN EN GODSDIENST	13
 Aanbevelingen	13
5. GEZINSLEVEN EN VERVANGENDE BESCHERMING	14
SOCIALE EN PEDAGOGISCHE FUNCTIE VAN KINDEROPVANG MOET BLIJVEN PRIMEREN	14
 Aanbevelingen	14
JEUGDHULP BLIJFT BOTSSEN OP HARDNEKKIGE DREMPELS	15
 Aanbevelingen	15
UITHUISPLAATSING VOORKOMEN	16
 Aanbevelingen	16
PLEEGZORG: WETTELIJKE VOORKEUR VOOR GEZINSPLAATSING.....	17
 Aanbevelingen	17
MEER AFSTAMMINGSGEGEVENS NODIG VOOR DONORKINDEREN.....	17
 Aanbevelingen	17
RECHTEN VAN ADOPTIEKINDEREN WEGEN TE WEINIG DOOR.....	18
 Aanbevelingen	18
6. HANDICAP, GEZONDHEID EN WELZIJN.....	18

ZORG VOOR KINDEREN MET EEN BEPERKING	18
 Aanbevelingen	19
INCLUSIEF ONDERWIJS KOMT TE TRAG UIT DE STARTBLOKKEN	19
 Aanbevelingen	19
GEZONDHEIDSZORG	20
Financiële drempels in de gezondheidszorg	20
1 op de 3 voelt zich niet goed in zijn vel	20
Tekorten in geestelijke gezondheidszorg zetten kinderrechten onder spanning	20
Medicatiegebruik blijft zorgwekkend	20
Afzondering en isolatie in de kinderpsychiatrie	21
Recht op informatie en inspraak in de psychiatrie	21
 Aanbevelingen	21
STRIJD TEGEN KINDERARMOEDE	21
 Aanbevelingen	22
GEZINSBIJSLAG	22
 Aanbevelingen	23
GEZINSFISCALITEIT	23
 Aanbevelingen	23
RECHT OP MENSWAARDIG WONEN	23
Tekort aan sociale huurwoningen	23
Dak- en thuisloze kinderen	24
Tekort aan staanplaatsen voor woonwagenbewoners	24
 Aanbevelingen	24
7. ONDERWIJS, VRIJETIJSBESTEDING EN CULTURELE ACTIVITEITEN	24
AFSCHAFFING SCHOOLKOSTEN VERDER BEVORDEREN	24
 Aanbevelingen	25
GENOEG SCHOOLCAPACITEIT BLIJFT EEN ZORG	25
 Aanbevelingen	25
MAAK INCLUSIEF ONDERWIJS OOK TOEGANKELIJK VOOR KINDEREN MET EEN BEPERKING UIT KANSARME GEZINNEN	25
 Aanbeveling	25
GELIJKE ONDERWIJSKANSSEN WAARBORGEN AAN ALLE KINDEREN	26
Grote kloof tussen zwakke en sterke leerlingen blijft	26
Kleuterparticipatie is lager bij kansarme groepen	26
Nieuwkomers botsen op knelpunten	26
Transgenderjongeren vragen erkenning	26
 Aanbevelingen	27
SCHOOLUITVAL TEGENGAAN	27
 Aanbevelingen	27
PESTEN EN ANDERE VORMEN VAN GEWELD OP SCHOOL TEGENGAAN	27
 Aanbevelingen	28
VRIJE TIJD	28
Kindvriendelijke ruimte	28
Jeugdwerk moet jeugdwerk blijven	28
Niet elk kind heeft evenveel speel- en ontspanningskansen	28
 Aanbevelingen	29
MEDIA	29
 Aanbevelingen	29
8. BIJZONDERE BESCHERMINGSMATREGELEN	30
KINDEREN OP DE VLUCHT	30
Het recht om gehoord te worden en de notie ‘belang van het kind’	30
 Aanbeveling	30
Kinderen niet weer in gesloten centra	30

 Aanbeveling	31
Materiële hulp aan asielvragende gezinnen met minderjarige kinderen	31
 Aanbevelingen	31
NIET-BEGELEIDE MINDERJARIGEN	31
 Aanbevelingen	31
KINDEREN ZONDER PAPIEREN	32
 Aanbevelingen	33
BEDELENDE KINDEREN	33
 Aanbevelingen	33
KINDEREN IN CONFLICT MET DE WET	33
Recht op advocaat in alle procedures	33
 Aanbevelingen	33
Nieuwe regelgeving voor jeugddelinquentie op komst	34
 Aanbevelingen	34
Waarborgen dat kinderen niet onderworpen worden aan de facto isolatie of te lange time-out	35
 Aanbevelingen	35
Uithandengeving gebeurt in onmenswaardige gebouwen	35
 Aanbeveling	36
Meer toezicht op uitvoering vrijheidsberoving en detentie van minderjarigen	36
Administratieve sancties voor minderjarigen blijven bestaan	36
 Aanbevelingen	36
Minderjarigen in de politiecel	36
 Aanbeveling	37

1. Het periodiek rapport vertelt veel maar niet alles

We zijn tevreden dat de Belgische overheden artikel 44 van het kinderrechtenverdrag blijven nakomen. Het Belgisch periodiek rapport, dat de inspanningen van de Vlaamse, Waalse en andere overheden bundelt, illustreert dat alle overheden de realisatie van kinderrechten blijven nastreven. Elk hoofdstuk in het periodiek rapport beschrijft hoe de verschillende ministers en overheden binnen hun eigen bevoegdheid een bijdrage leverden.

Toch missen we in het periodiek rapport fundamentele elementen om een volledig beeld te krijgen over hoe het staat met de kinderrechten in België.

Artikel 44 vraagt overzicht van inspanningen én moeilijkheden

Artikel 44 van het verdrag vraagt België om niet alleen de inspanningen maar ook de eventuele moeilijkheden in de uitvoering van het kinderrechtenverdrag op te nemen.

Het Belgisch periodiek rapport beschrijft vooral de inspanningen en successen van de Belgische overheden. De moeilijkheden komen verhoudingsgewijs nauwelijks aan bod. Toch zijn die er ook en verdienen ze onze aandacht. Ze komen aan bod in de jaarverslagen van de DGDE en het KRC. In de praktijk is er geregeld een constructieve dialoog tussen onze instellingen en het beleid. Het is jammer dat die in het officiële rapport nauwelijks terug te vinden is. Een kinderrechtenbeleid en de evaluatie ervan hebben baat bij een open dialoog. Over de sterktes, maar ook over de kwetsbare plekken van dat beleid.

Wees transparant over antwoorden op slotbeschouwingen

Het Belgisch periodiek rapport geeft vooral een overzicht van de slotbeschouwingen die de overheid oppikte. De niet opgenomen slotbeschouwingen komen niet in beeld. Twee voorbeelden: de slotbeschouwing over het verbod op lijfstraffen voor kinderen in alle omgevingen, ook thuis en in de niet-institutionele kinderopvang, of de slotbeschouwing over de nood aan een Nationaal Actieplan voor kinderen.

Benoem de uitdagingen waar België voor staat

Sinds de aanslagen in Parijs en in Brussel staat België voor grote uitdagingen. Die leiden tot nieuwe beleidsacties. Screenen we het rapport op hoe België omgaat met radicalisering en het risico op nieuwe aanslagen, dan vinden we maar één algemene verwijzing naar het 'Vlaams actieplan ter preventie van radicaliseringsprocessen die kunnen leiden tot extremisme en terrorisme'. Toch hebben alle Belgische overheden beleidsmaatregelen genomen.

We betreuren dat het Belgisch periodiek rapport niet dieper ingaat op die beleidsmaatregelen, terwijl ze gevolgen hebben voor de rechten van kinderen, jongeren en hun ouders. En voor het werk van leerkrachten, jeugdwerkers en andere professionals.

Het KRC en de DGDE krijgen signalen van jongeren die zich geïsoleerd voelen omdat ze religieuze kledij dragen. We krijgen klachten van jongeren die de stempel van 'gevaarlijk geradicaliseerd' moeten dragen omdat ze *Allah Akbar* op de speelplaats riepen.

Jeugdwerkers, leerkrachten, jeugdrechters, veiligheidsdiensten zoeken naar goede praktijken om extreem radicaliserende jongeren te detecteren en te deradicaliseren. Niet zelden houden deze diensten er andere visies en definities op na. De wettelijke definities zijn te weinig afgebakend waardoor de rechtspositie van jongeren in het gedrang komt.

Kiezen leidt te veel tot verliezen

Op vraag van het VN-Kinderrechtencomité beperkte België het aantal pagina's van zijn periodiek rapport. Het vorige periodieke rapport van België was meer dan 200 bladzijden. Het huidige iets meer dan 50. De inperking van het aantal bladzijden is niet zonder gevolgen. De Belgische overheden moesten kiezen.

Daardoor blijven sommige problemen onderbelicht die de rechten van kinderen onder druk zetten en die kinderrechtenactoren geregeld aankaarten. Bijvoorbeeld: Wat met de rechten van vluchtelingenkinderen die hun hele leven in België wonen maar nu het land moeten verlaten? Wat met het recht van minderjarigen op vrijheid van godsdienstbeleving? Wat met de zwakkere positie van minderjarigen als het gaat om participatie aan het lokale beleid?¹

Aanbevelingen

Het Belgisch periodiek rapport illustreert dat de Vlaamse, Franstalige en Belgische overheden zich blijven inspinnen om de kinderrechten te realiseren. Maar artikel 44 vraagt om ook moeilijkheden in de uitvoering van het kinderrechtenverdrag op te nemen.

- Het Belgisch rapport zoomt te eenzijdig in op de successen.
- Bepaalde problemen die de rechten van kinderen onder druk zetten en die kinderrechtenactoren geregeld aankaarten, blijven onderbelicht.
- Er is geen overzicht van of geen argumenten waarom sommige slotbeschouwingen uit het vorige rapport van het VN-Kinderrechtencomité geen aandacht kregen.
- Het Belgisch rapport maakt amper melding van de beleidsacties ter preventie en detectie van radicalisering, terwijl die toch gevolgen hebben voor de rechten van kinderen.

2. België blijft inzetten op kinderrechteninstrumenten, maar ...

Dat het KRC en de DGDE bestaan, bewijst op zich dat de Belgische overheden kinderrechten ernstig blijven nemen. Het KRC en de DGDE zijn opgericht om het beleid voor minderjarigen in Vlaanderen, de Franse Gemeenschap en België tegen het licht van kinderrechten te houden, en op basis van hun kinderombuds- en adviesfunctie aanbevelingen te formuleren voor een kindvriendelijker beleid.

Daarnaast ontwikkelden de gemeenschappen verschillende instrumenten om het kinderrechtenverdrag uit te voeren. Vlaanderen wordt zelfs internationaal geprezen voor zijn kinderrechteninstrumenten, zoals het kind- en jongereneffectrapport, dat peilt naar de effecten van nieuwe regelgeving op kinderen en jongeren.

Wel maken we ons zorgen over de tanende impact van die instrumenten en over regelgeving die niet altijd volop de rechten van kinderen ondersteunt.

Kinderrechten wegen te weinig door in wetgeving

Het Kinderrechtenverdrag bestrijkt veel domeinen die voor kinderen en jongeren belangrijk zijn. In sommige beleidsdomeinen zijn de kinderrechten sterker ingebed dan in andere. Sommige wetgeving houdt te weinig rekening met

de rechten van kinderen. Het is onmogelijk om daar in het bestek van dit rapport uitgebreid op in te gaan. We beperken ons tot twee voorbeelden.

- Donorkinderen worstelen met hun recht op identiteit. Ze kunnen niet achterhalen wie hun biologische vader is. De Wet op Anoniem Donorschap

van 2007 heeft nauwelijks aandacht voor het perspectief van kinderen.

- We stellen vast dat de Belgische wetgeving de uithandengeving van kinderen nog altijd toelaat ondanks verschillende oproepen van het VN-Kinderrechtencomité om ze af te schaffen.

Sommige rechten werden meer voorwaardelijk. Bijvoorbeeld: het vluchtelingenstatuut van erkende vluchtelingen zal na vijf jaar opnieuw geëvalueerd worden.

Gebrek aan coördinatie

België heeft een ingewikkelde staatsstructuur. Er is de federale staat. Er zijn de gemeenschappen en de gewesten. En er zijn de lokale overheden. Allemaal hebben ze eigen bevoegdheden. Het leven van kinderen wordt door alle overheden bepaald. Snoeit de federale overheid in basisvoorzieningen? Dan heeft dat gevolgen voor de gemeenschappen. Anticiperen de gemeenschappen of gewesten te weinig op de noden van kinderen, jongeren en hun ouders? Dan weegt dat op de federale of de lokale overheden.

Een goede coördinatie van het jeugd- en kinderrechtenbeleid in België is cruciaal. Helaas schiet België daarin tekort.

Wachten op actieplannen

Nationaal Actieplan voor Kinderen was er ooit

Een Nationaal Actieplan Kinderrechten is er niet. Het was er ooit. Het kaderde in het wereldactieplan *A World fit for Children*.

De Vlaamse en de Franse Gemeenschap hebben wel Kinderrechtenbeleidsplannen, maar verloren slagkracht.

Wanneer komt het volgende kinderarmoedebestrijdingsplan?

Het armoedebeleid heeft aandacht voor de bestrijding van kinderarmoede. Kinderarmoede vond zijn weg naar Vlaamse en Franstalige Actieplannen

Armoedebestrijding en naar het Federaal Plan Armoedebestrijding. Met het nationaal kinderarmoedebestrijdingsplan 2013-2014 kwam er een gecoördineerd plan van de federale overheid, de gewesten en gemeenschappen.

We betreuren dat er begin 2018 nog altijd geen nationaal kinderarmoedebestrijdingsplan 2016-2019 is.

Onafhankelijke monitoring onvolledig

Het KRC en de DGDE zien toe op kinderrechtschendingen in de Vlaamse en de Franse Gemeenschap en in het Vlaams en Waals Gewest.

- Voor bevoegdheden van de federale en de Brusselse overheid, het Waals Gewest en de Duitstalige Gemeenschap is er geen specifieke onafhankelijke kinderombudsdienst. Het KRC en de DGDE nemen dat vrijwillig op en de federale ombudsman neemt het belang van het kind mee in de uitvoering van zijn opdrachten.
- België heeft nog altijd geen onafhankelijk mensenrechtenmechanisme dat beantwoordt aan de Paris Principles. Vrijwillig hebben verschillende mensenrechtenorganisatie zich verenigd in een platform. Daarin werken de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK), het KRC en de DGDE samen.

Toewijzing van overheidsgeld

Het KRC en de DGDE dringen er bij de overheid regelmatig op aan om een traceersysteem uit te werken dat transparantie biedt in de toewijzing van overheidsgeld voor kinderen en jongeren.

De Belgische overheden beloofden al verschillende keren dat ze werk willen maken van een duidelijk toewijzingsoverzicht. Helaas komen ze die belofte niet na. Ze argumenteren dat bijna alle budgetten van belang zijn voor

kinderen en dat ze die daarom niet apart in beeld hoeven te brengen.

Dataverzameling

De NCRK werkte een set kinderrechtenindicatoren uit. Daarmee kan het beleid systematischer rapporteren over de realisatie van kinderrechten in België. Ook de Vlaamse en Franstalige overheden leveren inspanningen om de leefsituatie van kinderen en jongeren met onderzoek op te volgen.

Wel missen we duidelijke engagementen van alle Belgische overheden om te blijven investeren in cijfergegevens vanuit kindperspectief en om met de resultaten aan de slag te gaan. Kinderrechtenindicatoren zijn pas echt zinvol als ze ook als kinderrechtenmonitor met slagkracht ingezet worden.

Kinderrechteneducatie

Kinderrechteneducatie in beleidsplannen

Kinderrechteneducatie en -informatie was een prioriteit in het Vlaams Actieplan Kinderrechten 2011-2014. Internationaal onderzoek uit 2009² toont aan dat Belgische jongeren niet goed scoren in democratisch politiek burgerschap.

Het daaropvolgende plan 2015-2019 geeft geen prioritaire aandacht aan kinderrechteneducatie. Het schuift wel onderzoek naar kinderrechteneducatie naar voren. In 2016 scoorden de jongeren positiever.³

Kinderrechteneducatie in het onderwijs

In het basis- en secundair onderwijs zijn kinderrechten weinig zichtbaar. Ze zitten vooral impliciet in het inspectiemodel voor scholen en in de basiscompetenties van leerkrachten. Het genoemde onderzoek toont dat Belgische leerkrachten in vergelijking met andere landen minder mogelijkheden hebben om zich bij te scholen in burgerschapseducatie. In 2018 worden de eindtermen geactualiseerd: dan komt er meer aandacht voor burgerschap.

Aanbevelingen

Het KRC en de DGDE waarderen de acties van de Belgische overheden rond de verschillende kinderrechteninstrumenten. Ze geven daarmee gehoor aan artikel 4 en artikel 42 van het kinderrechtenverdrag. Maar dat is niet genoeg.

- België moet meer maatregelen nemen om te verzekeren dat de wetgeving en de administratieve regelingen overeenstemmen met de bepalingen en de principes van het Verdrag.
- Er is een doeltreffend coördinatiemechanisme en een nationaal actieplan kinderrechten nodig om op federaal en gemeenschapsniveau een samenhangend kinderrechtenbeleid te kunnen voeren.
- Er is een federale en Brusselse kinderombudsdienst nodig.
- Belgische overheden moeten dringend werk maken van hun budgettransparantie in de toewijzing van overheidsgeld voor kinderen en garanderen dat strategische budgetlijnen voor kwetsbare kinderen verzekerd zijn.
- De dataverzameling op strategische beleidsdomeinen moet nog sterker uitgebouwd worden.
- De NCRK coördineert de dataverzameling en de redactie van de periodieke rapporten. Het is belangrijk dat daarvoor genoeg mensen en geld beschikbaar blijven.
- Kinderrechten- en mensenrechteneducatie moet sterker uitgebouwd worden. Er is een overkoepelend actieplan kinderrechteneducatie nodig. In het onderwijs moeten kinderrechten ook expliciet verankerd zijn.

3. Non-discriminatie, het belang en de mening van het kind

Niet elk kind heeft evenveel kansen

Het non-discriminatiebeginsel staat in de Belgische Grondwet (artikel 10 en 11). Specifieke regelgeving, instrumenten en controlemechanismen helpen om discriminatie tegen te gaan. Op verschillende bestuursniveaus zijn er instanties waar je een klacht kunt indienen over individuele discriminatie: Unia voor alle discriminatiegronden die in de wet staan, behalve gender en taal, en het federale Instituut voor de Gelijkheid Man-Vrouw en de Genderkamer bij de Vlaamse Ombudsdienst voor gender. Tegen structurele discriminatie worden maatregelen genomen om achterstelling van groepen tegen te gaan, onder andere in het onderwijs.

Ondanks de regelgeving, de beleidsinstrumenten en de toezienende instanties blijft discriminatie een groot probleem. Zo is er veel discriminatie voor huurwoningen en werk, onder andere tegenover mensen met een migratieachtergrond, met een handicap of in armoede. Kinderen en jongeren worden rechtstreeks of onrechtstreeks getroffen door die discriminatie. Ook de ongelijkheid tussen kinderen en jongeren door hun afkomst, sociale positie of handicap blijft groot, onder andere in het onderwijs en de vrije tijd. Onderzoek toont dat gepercipieerde discriminatie op basis van geloof, taal en huidskleur onder Vlaamse jongeren geen marginaal probleem is.⁴

Racisme en moslimhaat zijn maatschappelijk een groot probleem. Vooroordelen, stereotypen en haat tegen moslims en mensen met een donkere huidskleur of een migratieachtergrond zijn duidelijk zichtbaar in het publieke debat. Dat is heel schadelijk voor de identiteitsontwikkeling van kinderen en jongeren uit die groepen. Er zijn wel inspanningen tegen *hate speech*, maar niet elke uiting van vooroordelen, stereotypen en haat wordt consequent

geproblematiseerd door de politieke klasse in zijn totaliteit.

Interpretatieve verklaring bij non-discriminatiebeginsel is er nog altijd

België legde bij het verbod op discriminatie een interpretatieve verklaring af. De Belgische overheid stelt dat verschillen in behandeling tussen minderjarigen op basis van nationaliteit of verblijfsstatus niet uitgesloten zijn zolang ze steunen op objectieve en redelijke overwegingen en in overeenstemming zijn met de beginselen van de democratische samenleving.

Deze interpretatieve verklaring is overbodig. Het VN-Kinderrechtencomité begrijpt het verbod op discriminatie in dezelfde zin als België. Toch zou het symbolisch een belangrijk signaal zijn als België de interpretatieve verklaring zou opheffen. Het VN-Kinderrechtencomité dringt daar al jaren op aan.

Belang van kind staat niet altijd voorop

België deed verschillende inspanningen om het belang van het kind uitdrukkelijker tot zijn recht te laten komen. Het staat in de Grondwet en het belang van het kind kreeg ook hier en daar vertalingen in de praktijk. Onder het Belgische voorzitterschap van de Raad van Europa organiseerde België een conferentie over het belang van het kind.

Organisaties en instanties spannen zich in om hun procedures en werking vanuit het belang en het perspectief van kinderen te screenen en zetten stappen om hun werking bij te sturen. Zo bekeek de Commissaris-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen al in 2014 samen met verschillende externe partners hoe de eigen procedures voor internationale bescherming beter afgestemd kunnen worden op het belang

van de kinderen. Dat leidde in 2017 tot belangrijke wijzigingen in de Vreemdelingenwet en het bijbehorende Koninklijk Besluit over het recht van begeleide minderjarigen om gehoord te worden, ook in het kader van de asielprocedure van hun ouders. Voor belangrijke facetten blijven we wel aangewezen op verduidelijkingen in de memorie van toelichting bij de Vreemdelingenwet en op de interpretatie en inschatting van de situatie door de betrokken ambtenaar.

Er zijn ook voorbeelden die dit grondrecht van kinderen dwarsbomen: Waar zit het belang van het kind als de uithandengeving blijft bestaan? Is het in het belang van het kind om het in een politiecel te laten overnachten omdat er te weinig plaatsen zijn in de jeugdhulp? Of waar zit het belang van het kind zonder papieren als het samen met zijn ouders teruggestuurd wordt naar het land van herkomst van de ouders, ook al kent het kind alleen België en woont het hier al jaren? Is kinderen en ouders opsluiten in een gesloten opvangcentrum, in afwachting van hun terugkeer, in hun belang? Vroeger werd België internationaal geprezen omdat we kinderen niet opsloten in het kader van het terugkeerbeleid. Door de huidige beleidskeuzes lijkt dat definitief verleden tijd.

Mening van het kind blijft nog te vaak links liggen

De Belgische overheden investeerden de laatste jaren in het recht op participatie van kinderen.

In een brede consultatieronde kon iedereen meedenken over de eindtermen van het onderwijs. Zorginspectie betreft kinderen en jongeren bij de inspectie van jeugdhulpvoorzieningen. Onderwijs betreft leerlingen bij de inspectie van scholen in een proefproject en er is de Vlaamse Scholierenkoepel. Vlaamse en lokale jeugdraden kunnen advies geven over Vlaamse en lokale beleidsbeslissingen. Familierechters nodigen kinderen uit om gehoord te worden over al wat ze aanbelangt. Respect voor de mening van kinderen bij medische

aangelegenheden is verankerd in de wet op de patiëntenrechten.

Toch stellen het KRC en de DGDE bijna elke dag vast dat het recht op participatie nog niet verworven is. Onderzoek toont dat lokale jeugdraden minder wegen op de lokale beslissingen.⁵ Stemrecht op 16 jaar bij lokale verkiezingen werd niet wettelijk verankerd, ook al was er een groot draagvlak. Beleidsplannen hebben aandacht voor participatieprojecten maar na het project riskeren de inspanningen verloren te gaan. De participatie van maatschappelijk kwetsbare groepen blijft ondermaats. Het recht op participatie is vooral gerealiseerd door participatie in officiële raden, terwijl minderjarigen ook buiten die raden willen meebeslissen over hun dagelijks leven en toekomst.

De stervenswens van kinderen die ondraaglijk lijden

Onder erg strenge voorwaarden kunnen zieke kinderen die ondraaglijk lijden in België euthanasie vragen.

Eerst stelt de behandelende arts vast of de kinderen oordeelsbekwaam en bewust zijn. De arts moet ook de kinder- en jeugdpsychiater of psycholoog raadplegen. Daarna gaat de behandelende arts na of de medische conditie van de kinderen uitzichtloos is, of de kinderen aanhoudend en ondraaglijk fysiek lijden en of ze over afzienbare tijd zullen sterven. De arts moet ook een second opinion van een andere onafhankelijke arts inwinnen. Beide ouders of wettelijke vertegenwoordigers moeten akkoord gaan met de stervenswens van hun kind.

Het KRC en de DGDE adviseerden positief over de euthanasiewet voor minderjarigen. Kinderen die terminaal ziek zijn of getroffen door een ernstig ongeval kunnen even ondraaglijk en uitzichtloos lijden als volwassenen. De strenge voorwaarden voor euthanasie bij minderjarigen zorgen voor een evenwicht tussen bescherming en participatie. Bovendien beklemtonen we in ons advies sterk het belang van begeleiding en ondersteuning van kinderen en hun context. Sinds 2014 gaf België gehoor aan de stervenswens van twee ongeneeslijk zieke kinderen.

Aanbevelingen

België moet resoluter de kaart trekken van het belang van het kind. Federale regelgeving die (on)rechtstreeks de leefwereld van kinderen raakt, moet op systematische wijze gescreend worden vanuit het hoger belang van het kind.⁶ Vooral het belang van maatschappelijk kwetsbare kinderen en jongeren moet nadrukkelijker wegen op beleidsbeslissingen. Een eerste stap is de opheffing van de interpretatieve verklaring bij artikel 2 van het kinderrechtenverdrag. Een tweede stap is de aanpak van discriminatie en de bevordering van de inclusie van kwetsbare groepen in kwetsbare situaties zodat ze evenveel kansen krijgen als andere kinderen.

Het recht op participatie van kinderen en jongeren vraagt om blijvende aandacht. Niet alleen door consultatie of enquêtes, maar ook door bewustmaking van volwassenen die het leven van kinderen mee bepalen.

Het KRC en de DGDE adviseerden positief over de euthanasiewet voor minderjarigen. Kinderen die ondraaglijk fysiek lijden en die over afzienbare tijd zullen sterven en geen enkel vooruitzicht meer hebben, hebben ook recht op een menswaardig levenseinde, net als volwassenen die ondraaglijk lijden.

4. Burgerrechten en vrijheden

Actieplan tegen geweld bij kinderen

De Belgische overheden zetten verschillende acties op tegen misbruik, mishandeling en verwaarlozing van kinderen.

Het nationaal actieplan tegen partnergeweld bundelt sinds 2001 de verschillende acties tegen partnergeweld. Die gaan ook over kinderen. België ratificeerde op 14 maart 2016 het Verdrag van de Raad van Europa om geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld te voorkomen en te bestrijden. Ook in dat verdrag is de bescherming van kinderen een prioriteit.

Kinderen, jongeren en ouders die te maken krijgen met geweld kunnen terecht bij de hulplijnen 1712 (Vlaanderen) of 103 (Franse Gemeenschap). Er zijn sensibiliseringscampagnes. Er komt extra onderzoek naar geweld in de verschillende levensdomeinen van kinderen. Minderjarige slachtoffers van intrafamiliaal geweld kunnen rekenen op begeleiding en opvang in de jeugdhulpverlening of in de gezinsopvang. Er zijn projecten die de samenwerking tussen veiligheids- en welzijnsdiensten bij intrafamiliaal geweld stroomlijnen.

Ondanks al die inspanningen worden ouders en kinderen nog altijd het slachtoffer van geweld.

- De politie krijgt 40.000 aangiften van partnergeweld per jaar.
- In 2015 waren er bijna 15.000 minderjarigen betrokken bij een melding over kindermishandeling en -misbruik.
- Seksueel grensoverschrijdend gedrag komt in de sport nog te vaak voor. Er is nog altijd te weinig *sense of urgency* bij sportclubs om daarmee aan de slag te gaan.

Vechtscheiding is een vorm van geweld

Soms zitten kinderen en jongeren zo verwickeld in de strijd van hun ouders dat ook dat een vorm van kindermishandeling wordt. De mentaliteit van ouders kun je moeilijk bij wet aanpakken. Wel is het mogelijk ouders te ondersteunen in de richting van een akkoordcultuur met bemiddeling in plaats van een conflictcultuur die kiest voor de juridische weg.

Ondanks de verschillende inspanningen blijven er bij het KRC en de DGDE veel

klachten binnenstromen over vechtscheidingen.

Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

Artikel 14 van het kinderrechtenverdrag erkent het recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst. Het vraagt de overheid om de rechten en plichten van ouders te respecteren om hun kinderen in te leiden in de uitoefening van hun recht op een manier die verenigbaar is met hun zich ontwikkelende vermogens. Het kinderrechtenverdrag voegt daaraan toe dat de vrijheid om je godsdienst of levensovertuiging tot uiting te brengen maar beperkt kan worden voor zover dat volgens de wet kan en nodig is voor bijvoorbeeld de openbare veiligheid.

België heeft het vandaag niet gemakkelijk met dat recht op godsdienst of levensbeschouwing. En al zeker niet als het gaat over kinderen en jongeren. Dat

geldt vooral voor moslimjongeren. Maar ook jongeren uit andere geloofsgemeenschappen (zoals de sikhs) hebben het moeilijk om hun levensbeschouwelijke identiteit te uiten. Een van de plekken waar dat vandaag het sterkst tot uiting komt, is de school. Het KRC en de DGDE merken in hun kinderombudswerk dat religie en religiebeleving op school vaak een heikel thema is. Van leerlingen blijven we klachten krijgen over het hoofddoekenverbod of het verbod op andere religieuze symbolen. We krijgen ook klachten over vasten in de ramadan en over disputen over zwemmen in schoolverband. Veel scholen zoeken en botsen op hun grenzen van levensbeschouwelijke expertise. Ouders voelen zich vaak geïsoleerd en ervaren soms grote opvoedingsverlegenheid. Het maakt dat we met z'n allen doorgaans in een kramp schieten als er vraagstukken opdoemen die raken aan het recht op levensbeschouwing.

Aanbevelingen

Zorg voor een wettelijk verbod op lijfstraffen

Er moeten sterkere publieke signalen komen over geweld en misbruik tegen kinderen. De Raad van Europa heeft België onlangs veroordeeld. Ook het VN-Kinderrechtencomité trok België al verschillende keren aan de mouw. Het verbod op lijfstraffen is niet duidelijk genoeg in de Belgische wetgeving. Buitenlandse voorbeelden tonen dat een wettelijk verbod veel verschil maakt.

Bescherm sterker de integriteit van kinderen en jongeren

Er is nog altijd heel veel schroom en angst bij kinderen en jongeren om seksueel grensoverschrijdend gedrag te melden. De Belgische overheden moeten sterker inzetten op de bescherming van de fysieke, psychische en seksuele integriteit van kinderen en jongeren. Er moet een cultuur komen van nultolerantie voor geweld en seksuele intimidatie.

Werk een globale aanpak uit tegen vechtscheiding

De Belgische overheden moeten meer inspanningen leveren om te vermijden dat kinderen tussen twee vechtscheidende ouders in komen te staan.

- De Belgische overheden moeten werk maken van het ouderschapsplan: scheidende ouders plannen dan samen hoe ze na de scheiding hun ouderschap invullen.
- De Belgische overheden moeten zorgen voor een verplichte infosessie over het bestaande bemiddelingsaanbod. Vaak weten partijen niet dat er zo'n bemiddelingsaanbod bestaat.
- Er is een globaal plan van aanpak nodig. Samenwerking met alle deskundigen en tussen alle beleidsniveaus die werken aan preventie, interventie en remediëring dringt zich op.

Geef ademruimte aan vrijheid van godsdienst

De Belgische overheden hebben als belangrijke opdracht de discussie over levensbeschouwing en identiteit bij jongeren open te houden.

- De Belgische overheden moeten meer inspelen op het grote gebrek aan kennis en expertise over de verschillende levensbeschouwingen.

- Er is meer aandacht nodig voor de kwaliteit van de lerarenopleiding voor het vak islamitische godsdienst.
- Een evaluatie van de eindtermen lager en secundair onderwijs vanuit diversiteitsperspectief is nodig.
- Scholen moeten op ondersteuning kunnen rekenen van interlevensbeschouwelijke bemiddelaars.
- Er een duidelijk regelgevend kader nodig voor organisaties (zoals scholen of zwembaden) die levensbeschouwelijke symbolen of bepaalde kledij willen verbieden. Dat regelgevend kader moet rekening houden met de strikte voorwaarden die het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens aan die verboden oplegt om de vrijheid van godsdienst en van godsdienstuiting te vrijwaren.

5. Gezinsleven en vervangende bescherming

Sociale en pedagogische functie van kinderopvang moet blijven primeren

Opvang van baby's en peuters speelt een belangrijke rol in de ontwikkeling van elk kind, en zeker van maatschappelijk kwetsbare kinderen. Opvang heeft een pedagogische, economische en sociale functie in onze samenleving.

Maar niet iedereen krijgt even vlot toegang tot kwaliteitsvolle kinderopvang. Het tekort aan plaatsen voor kwaliteitsvolle opvang blijft bestaan, ondanks de vooruitgang van de laatste jaren. We stellen grote verschillen vast tussen verschillende gemeenten en wijken.

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verschilt het percentage aangeboden opvangplaatsen fors, van meer dan 60 tot amper 10% per buurt. De gemeenten met het grootst aantal kwetsbare gezinnen worstelen met het grootste tekort.

Vlaanderen investeerde de laatste jaren sterk in de opleiding en de pedagogische begeleiding van de medewerkers. Er kwamen verschillende instrumenten om de pedagogische kwaliteit te bewaken. Toch is de minimumprijs verhoogd. De andere gemeenschappen moeten voor vorming en begeleiding dringend bijbenen.

Het opleidingsniveau van de kinderverzorgsters in de Franse Gemeenschap, en vooral in de thuisopvang, blijft een van de laagste van de geïndustrialiseerde landen, terwijl we goed weten hoe belangrijk kwaliteitsomkadering voor kleine kinderen is.

Klachten bij het KRC en de DGDE leggen bloot dat de kinderopvang flexibiliteit mist. De opvangorganisaties moeten vlotter kunnen inspelen op steeds diversere aanvragen (noodopvang, occasionele opvang of zelfs deeltijdse opvang). Ook de toekenning van plaatsen aan de meest achtergestelde groepen blijft achterop hinken, ten voordele van de 'klassieke' opvang van kinderen uit gezinnen met twee werkende ouders.

Aanbevelingen

- Garandeer de geografische spreiding van opvangplaatsen volgens het aandeel baby's en peuters in een buurt.
- Diversifieer het opvangaanbod om te beantwoorden aan de evoluerende en wisselende behoeften van de gezinnen.
- Garandeer een opvangaanbod voor alle gezinnen, ongeacht hun levensstandaard.
- Verbeter of blijf inzetten op de basis- en doorlopende opleiding van de opvang thuis en van alle kinderverzorgsters.

Jeugdhulp blijft botsen op hardnekkige drempels

De Belgische gemeenschappen blijven inspanningen leveren om de kwaliteit en toegankelijkheid van de jeugdhulp te verbeteren. Volgens de letter van de wet kunnen kinderen alleen of samen met hun ouders rekenen op jeugdhulp. Vlaanderen heeft decreten die de rechten van jongeren op en in de jeugdhulp uittekenen.

De Franse Gemeenschap keurde in 2018 een nieuwe 'Code de l'Aide à la jeunesse' goed. De uitvoeringsbesluiten zijn in volle opmaak. De DGDE juicht toe dat ervoor gekozen is kinderen vanaf 12 jaar te betrekken bij beslissingen over de nodige zorg.

In Vlaanderen stapten in 2016 meer dan 900.000 kinderen en jongeren met een

hulpvraag naar de brede instap en 9.868 kinderen deden een beroep op een crisisjeugdhulpdienst. Er waren 6.062 pleegzorgsituaties. 12.589 kinderen en jongeren klopten aan bij de toegangspoort omdat ze intensievere jeugdhulpverlening nodig hadden. 4.734 minderjarigen werden opgevolgd door de jeugdrechtbank.⁷

In de Franse Gemeenschap werden in 2014 door de jeugdzorg 40.371 jongeren minstens één dag opgevangen. 93% van die jongeren zijn in moeilijkheden of in gevaar. 5% zijn jongeren die een als misdrijf omschreven feit pleegden en 2% zijn jongeren in moeilijkheden of in gevaar en hebben een als misdrijf omschreven feit gepleegd. Op 1 januari 2014 waren 3.523 jongeren opgevangen in een onthaalgezin. 2.937 jongeren werden daarnaast opgevangen door een door de jeugdzorg erkende dienst.⁸

Aanbevelingen

Ondanks de kinderrechtenvriendelijke wetgeving en de grote variatie aan vormen van jeugdhulp leggen klachten van kinderen, jongeren, ouders en professionals bij het KRC en de DGDE jaar na jaar dezelfde hardnekkige drempels in de jeugdhulp bloot.

Rechten van minderjarigen in de jeugdhulp missen vertaling naar praktijk

Aandacht voor informatie en communicatie over de rechtspositie van minderjarigen blijft tekortschieten. Vooral de vertaling naar de praktijk en de betekenis voor minderjarigen vraagt extra aandacht.

Er is te weinig participatie in de jeugdhulpverlening op verschillende niveaus

Kinderen, jongeren en ouders blijven een gebrek aan participatie ervaren op verschillende niveaus. Ze stellen soms zelf een alternatieve oplossing voor die strookt met het belang van het kind, maar vinden geen gehoor bij de beslissende hulpverlener of jeugdrechter.

Diensten pingpongen te veel over en weer

Hulpvragen van jongeren blijven soms steken in een heen-en-weerproces tussen verschillende aanbieders van jeugdhulp.

De wachttijden zijn te lang

- Het laatste jaarverslag van het Agentschap Jongerenwelzijn spreekt van een gemiddelde wachttijd van 122 tot 277 dagen, afhankelijk van de sector.⁹ Het aantal wachtenden op meer intensieve en ingrijpende hulp daalde in 2016 door extra inspanningen. Toch worden kinderen en jongeren geconfronteerd met langere wachtlijsten voor rechtstreeks toegankelijke hulp.
- Cijfers in Wallonië tonen dat de gemiddelde wachttijd voor ambulante hulp vier maanden is. Voor opgelegde hulp is dat vijf maanden. Voor hulp door opvangdiensten en educatieve hulp is de gemiddelde wachttijd minder dan drie maanden.

Er is continuïteit nodig in jeugdhulp

- Er is te weinig continuïteit in de hulpverlening. Hulpverlening stopt soms zonder dat de nodige nieuwe hulpverlening al opgestart is.
- Er is nood aan trajectbegeleiding en een betere - meer complementaire - samenwerking tussen de verschillende diensten voor jeugdhulp.

Toelatingsvoorwaarden belemmeren de toegang tot jeugdhulp

Er is meer vraaggerichte hulpverlening nodig. Minderjarigen riskeren uitsluiting door te strikte toepassing van doelgroep- en toelatingsvereisten.

Jongeren met complexe problemen vallen te vaak uit de boot

- Kinderen met complexe problemen botsen geregeld op een tekort aan hulpverlening die tegemoetkomt aan hun psychiatrische hulpvraag. Daardoor riskeren ze terecht te komen in een gesloten gemeenschapsinstelling.
- Er moet meer geïnvesteerd worden in heel gespecialiseerde diensten voor jongeren met complexe problemen. De geografische spreiding en de toegankelijkheid schiet momenteel tekort.

Overgang van minder- naar meerderjarigheid gaat te bruusk

De overgang van minder- naar meerderjarigheid verloopt voor jongeren in de jeugdhulp erg bruusk. Van de ene op de andere dag stopt de hulpverlening en riskeren ze op straat te belanden. Jongeren moeten beter voorbereid worden op het leven na de jeugdhulp. Als ze 18 zijn, blijft het belangrijk om ze te ondersteunen en te begeleiden op verschillende levensdomeinen: onderwijs, werk, wonen, geld, bouwen aan een sociaal netwerk.

Staat van niet-begeleide minderjarige in de hulp blijft te lang precair

Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die jeugdhulp nodig hebben, botsen op een tekort aan gespecialiseerde jeugdhulp.

Uithuisplaatsing voorkomen

Zowel juridisch als in de praktijk zetten de gemeenschappen verschillende stappen om ouders preventief te ondersteunen en zo uithuisplaatsing te voorkomen.

- Er zijn decreten die inzoomen op preventieve gezinsondersteuning en de samenwerking aanmoedigen tussen organisaties die werken voor kinderen en gezinnen. Er zijn diensten die ouders met jonge kinderen informeren, adviseren en preventieve gezondheidszorg voor jonge kinderen garanderen.
- De gemeenschappen investeren in ambulante rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp.

- Als er keuze is tussen verschillende vormen van hulpverlening, garanderen decreten voorrang voor de minst ingrijpende hulpvorm.
- Vaak wordt de zorgvraag van de jongere gescreend, geanalyseerd en geëvalueerd door verschillende instanties, voordat de jongere geplaatst wordt.

Toch missen we concrete plannen die sterker inzetten op basisvoorzieningen die een passende levensstandaard garanderen. Jongeren uit maatschappelijk kwetsbare gezinnen zijn oververtegenwoordigd in de jeugdhulp. Onderzoek in Vlaanderen toont dat de helft van de jongeren in de jeugdhulp uit een maatschappelijk kwetsbaar gezin komt.¹⁰

Aanbevelingen

- Preventieve gezinsondersteuning moet verder reiken dan pedagogische en opvoedkundige ondersteuning. België moet blijven streven naar een degelijk inkomen voor de ouders en naar kwaliteitsvolle basisvoorzieningen voor kinderen en ouders.
- Belgische overheden moeten meer investeren in ondersteuning van maatschappelijk kwetsbare gezinnen. Geplaatste kinderen komen nog te vaak uit die gezinnen.
- Er is meer samenwerking nodig tussen de overheden die instaan voor de jeugdhulpverlening, de preventieve gezinsondersteuning en de overheden die het gezin materieel en financieel ondersteunen.

Pleegzorg: wettelijke voorkeur voor gezinsplaatsing

Vlaanderen heeft duidelijk inspanningen geleverd om bij een uithuisplaatsing pleegzorg als eerste optie naar voren te schuiven. Plaatsing in een gezin krijgt dus de voorkeur.

- Er is een wettelijk kader uitgewerkt voor pleegzorgplaatsing. In 2014 waren er 5.325 pleegzorgsituaties.

Twee jaar later waren er 14% meer: 6.062.

- Op 1 januari 2014 werden in de Franse Gemeenschap bijna drie van de tien geplaatste jongeren opgevangen door een pleeggezin en bijna een kwart door een erkende jeugdzorgdienst. De Belgische overheid keurde regelgeving goed die het statuut van de pleegzorgers versterkt. Daardoor zien meer kwetsbare gezinnen hun kinderen liever geplaatst worden in een instelling.

Aanbevelingen

- Het is een goede zaak dat de Vlaamse en Franstalige overheid pleegzorg sterker uitbouwde. Pleegzorgplaatsing is de eerste optie bij uithuisplaatsing.
- Wel maken het KRC en de DGDE zich zorgen over de positie van de biologische ouder. De Belgische overheid zette stappen naar een duidelijker statuut voor de pleegzorger. Het nieuwe statuut mag het recht op contact van het kind met zijn biologische of juridische ouder niet onder druk zetten of een terugkeer naar het gezin van herkomst bemoeilijken.

Meer afstammingsinformatie nodig voor donorkinderen

Uit de meldingen blijkt hoe belangrijk het is te weten van wie je afstamt. De vraag duikt onder andere op bij geadopteerde kinderen, kinderen die verwekt zijn met een anonieme donor en kinderen van wie de moeder anoniem beviel. Die kinderen en jongeren worden geconfronteerd met een biologische en een sociale realiteit.

Ook al is het sociale aspect het belangrijkste, toch hebben veel kinderen last van een dubbele loyaliteit.

Voor zowel interlandelijk als binnenlands geadopteerde kinderen is er een transparant inzage-recht. Als de informatie beschikbaar is, kan iedere geadopteerde van 12 jaar of ouder zijn adoptiedossier inkijken.

Voor kinderen die verwekt werden met donorzaad- of donoreicellen geldt dat niet.

Aanbevelingen

- De wet van 6 juli 2007 bepaalt dat zaadcel- of eiceldonatie in de regel anoniem is. Het is belangrijk om ook die minderjarigen trapsgewijs toegang te geven tot identificerende en niet-identificerende gegevens.

- België moet stappen zetten om de anonimiteit van zaadcel- of eiceldonatie af te schaffen, zodat kinderen die verwekt worden met donorzaad of donoreicellen ook toegang krijgen tot afstammingsinformatie.

Rechten van adoptiekinderen wegen te weinig door

Adoptie, vooral in zijn interlandelijke vorm, is een van de meest complexe beschermingsmaatregelen voor minderjarigen. Niet alleen omdat er veel actoren met verschillende

verantwoordelijkheden rechtstreeks bij betrokken zijn, maar vooral omdat ze met verschillende factoren rekening moeten houden. Dat aan interlandelijke adoptie heel wat risico's verbonden zijn, blijkt uit de recente problemen die België ondervond met de adoptiekanalen Congo, Oeganda, Ethiopië, Sri Lanka.

Aanbevelingen

- De regionale regelgeving moet meer rekening houden met het perspectief van adoptiekinderen en de impact van adoptie op hun leven.
- Kinderen krijgen soms te weinig kansen in het land van herkomst en het belang van het kind is niet altijd het doorslaggevend criterium in het adoptietraject. We hebben vragen bij de adopteerbaarheid van sommige kinderen. Zeker oudere kinderen die geadopteerd worden, verdienen bijzondere aandacht en begeleiding.
- Laat alleen adopties toe van kinderen uit landen die het Haags Adoptieverdrag ratificeren. Sluit met niet-verdragsstaten eventueel bilaterale akkoorden af met bepalingen uit het Haags Adoptieverdrag.
- Toezicht en opvolging van de bepalingen uit het Adoptieverdrag in verdragsstaten en niet-verdragsstaten zijn noodzakelijk.
- Vermijd zoveel mogelijk adopties uit landen die geen geboortes registreren. Het risico op kinderhandel en corruptie is te groot.

6. Handicap, gezondheid en welzijn

Zorg voor kinderen met een beperking

Het is een goede zaak dat Vlaanderen het recht op participatie van mensen en kinderen met een beperking ondersteunt. Met het persoonlijke-assistentiebudget (PAB) kunnen ouders en jongeren zelf beslissen welke zorg ze inkopen.

Soms krijgen ouders te horen dat de zorgnood van hun kind voldoet aan de voorwaarden om een PAB te krijgen, maar vallen ze uit de boot bij de jaarlijkse ronde waarin de budgetten effectief toegekend worden: er is te weinig geld en er zijn situaties waarin de zorgnood nog groter is. In 2016 wacht een kind of jongere gemiddeld vijf jaar op een PAB.

Daarnaast tonen klachten bij het KRC en de DGDE dat er nog altijd meer geld nodig is voor residentiële en gespecialiseerde zorg. In 2016 stonden 2.334 kinderen met een beperking op de wachtlijst voor niet rechtstreeks toegankelijke hulp in een voorziening in Vlaanderen. De gemiddelde wachttijd is 277 dagen. Hun recht op zorg en op continuïteit van die zorg staat onder druk. Dat geldt ook in Franstalig België. Klachten bij de federale Ombudsman tonen aan dat de regelgeving niet altijd even consequent tegemoet komt aan de belangen van kinderen met een beperking. Kinderen die recht hebben op een verhoogde gezinsbijslag door hun beperking, krijgen geen bijkomende belastingvermindering in de personenbelasting.

Aanbevelingen

- De persoonlijke-assistentiebudgetten zijn te laag. Kinderen en jongeren moeten te lang wachten op hun budget en het bedrag volstaat soms niet om een gepast antwoord op hun zorgvraag te vinden.
- Voor gespecialiseerde multidisciplinaire zorg (zoals voor autisme, trisomie of chronische ziekten) zijn er te weinig opvangplaatsen en die zijn ook nog eens te weinig geografisch gespreid.
- Kinderen met complexe zorgnoden (lichamelijke of mentale handicap in combinatie met psychische of gedragsmoeilijkheden) stuiten op te lange wachtlijsten. Het gebrek aan stabiele en aangepaste opvang riskeert hun situatie te verergeren.
- In het hele Franstalige landsgedeelte zijn de respijtdiensten ontoereikend en kunnen ze meestal geen regelmatige ondersteuning verzekeren, hoewel die heel welkom zou zijn, voor gezinnen en voor gespecialiseerde instellingen.

Inclusief onderwijs komt te traag uit de startblokken

Het nationaal rapport verwijst naar het Vlaamse M-decreet over de overgang naar meer inclusief onderwijs. Het M-decreet is een belangrijke stap in de uitvoering van het VN-Verdrag over de rechten van personen met een beperking.

Het aandeel leerlingen in het buitengewoon onderwijs is in Vlaanderen sindsdien al betekenisvol gedaald, vooral in het basisonderwijs. In de toekomst zullen leerlingen met specifieke leerbehoeften en hun leraren in het gewoon onderwijs nog meer kunnen rekenen op kwaliteitsondersteuning door een gespecialiseerd netwerk.

Ondanks die initiatieven stuit de overgang naar meer inclusief onderwijs in

Vlaanderen nog op verschillende drempels.

Aan Franstalige kant blijven integratie en inclusie een fundamentele zorg. Zowel het aantal geïntegreerde kinderen in gewone scholen als het aantal kinderen in scholen voor buitengewoon onderwijs steeg de voorbije jaren. Dit omdat de criteria veel te vaag zijn. Gelukkig ontwikkelen meer en meer scholen projecten voor redelijke aanpassingen voor kinderen met leerproblemen. Helaas blijven redelijke aanpassingen voor kinderen met andere beperkingen zoals gedrags- of mentale stoornissen achterop hinken. Een decreet over redelijke aanpassingen is eind 2017 goedgekeurd en treedt in het begin van het schooljaar 2018-2019 in werking. De toepassing zullen we de volgende jaren moeten evalueren.

Aanbevelingen

- Er is nog te veel rechtsonzekerheid over de toegang van kinderen met een beperking tot het gewoon onderwijs. Welke aanpassingen moeten scholen beschouwen als 'redelijk'? Hoelang gelden afspraken over redelijke aanpassingen? Met welke aanpassingen is een diploma of getuigschrift nog haalbaar, en met welke niet?
- Er ontbreekt een bemiddelingsinstantie bij een dispuut over de inhoud van de redelijke aanpassingen.
- Er zijn geen directe inspraakmogelijkheden voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften of hun ouders bij een aanvraag tot ondersteuning.
- Specifieke therapeutische behandelingen zijn wel beschikbaar in het buitengewoon onderwijs, tijdens de schooluren. In het gewoon onderwijs is dat niet altijd het geval.
- Er is een te grote variatie in de uren ondersteuning die leerlingen met een vergelijkbare beperking kunnen krijgen. Elke leerling moet op een minimumaantal uren begeleiding en ondersteuning kunnen rekenen, aangepast aan zijn beperking.

- Sommige leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften kunnen alleen in gewoon onderwijs terecht als ze persoonlijke assistentie krijgen. De beschikbare middelen laten die assistentie niet altijd toe.

Gezondheidszorg

Financiële drempels in de gezondheidszorg

In België hebben we goede gezondheidszorg. Er zijn veel inspanningen om die gezondheidszorg voor iedereen betaalbaar te maken. Toch blijft gezondheidszorg te weinig toegankelijk voor sommige groepen kinderen door de kostprijs ervan.

- Ouders moeten een deel van het honorarium voor een doktersbezoek eerst zelf betalen en krijgen het daarna pas terugbetaald. Dat voorschot en het remgeld zijn drempels voor veel mensen in armoede.
- Sommige gezondheidskosten, zoals voor geestelijke gezondheidszorg of bepaalde tandzorg, worden nog niet of te weinig terugbetaald.
- Ziekenhuisfacturen kunnen heel hoog oplopen en brengen mensen met een laag inkomen soms in de schulden.
- Ook de kost voor geneesmiddelen kan oplopen.

1 op de 3 voelt zich niet goed in zijn vel

We vragen extra aandacht voor de toegankelijkheid van geestelijke gezondheidszorg.

Bijna één jongere op de drie voelt zich niet goed in zijn vel. Jongeren bellen de zelfmoordlijn omdat ze zich niet begrepen voelen, gepest worden of geweld moeten trotseren.¹¹ In vergelijking met andere Europese landen zijn de zelfmoordcijfers in België hoog. Onderzoek toont dat psychische hulp zoeken in België een groter taboe is dan in andere landen en dat de geestelijke gezondheidszorg veel toegankelijker moet zijn.

Verschillende overheden ontwikkelden beleidsplannen die de eerste stappen zetten voor kwaliteitsvolle en toegankelijke geestelijke gezondheidszorg voor kinderen. Preventie, vroegdetectie,

screening, doorverwijzing, diagnose, behandeling en inclusie worden naar voren geschoven. De samenwerking tussen diensten werd versterkt.

Wel blijven kinderen en jongeren met geestelijke gezondheidsproblemen op hoge drempels botsen.

Tekorten in geestelijke gezondheidszorg zetten kinderrechten onder spanning

Wachtlijsten

In de residentiële geestelijke gezondheidszorg zijn er voor kinderen maandenlange wachtlijsten. Er is een aanbod van geestelijke gezondheidszorg waarvan de kostprijs rekening houdt met het inkomen. Ook voor dat betaalbare aanbod zijn er vaak wachtlijsten.

Financiële drempels

Er zijn plannen om terugbetaling van geestelijke gezondheidszorg door de ziekteverzekering te verbreden. Een aantal beroepen in de geestelijke gezondheidszorg werden officieel erkend, wat op termijn terugbetaling mogelijk maakt. Vandaag is die terugbetaling er nog niet.

Minderjarigen in volwassenenpsychiatrie

Door plaatsgebrek in de kinderspsychiatrie worden jongeren bij een gedwongen opname geplaatst in de volwassenenpsychiatrie.¹² Of komen ze terecht in gemeenschapsinstellingen.

Medicatiegebruik blijft zorgwekkend

In 2005 slikten minderjarigen in België in totaal elke dag 1,6 miljoen dosissen rilatine. In 2010 waren dat al 4,7 miljoen dagelijkse dosissen.

In 2010 riep het Comité België op om extra waakzaam te zijn voor het toenemend medicatiegebruik van minderjarigen. Tot nu toe is er geen

spectaculaire daling. Het relatiegebruik bij minderjarigen blijft zorgwekkend. In 2015 zaten we aan 4,5 miljoen dagelijkse dosissen relatie.

Afzondering en isolatie in de kinderpsychiatrie

In Vlaanderen inspecteerde Zorginspectie vrijheidsbeperkende maatregelen voor minderjarigen in diensten voor kinderpsychiatrie:¹³

- De doelstelling om vrijheidsberovende maatregelen zo weinig en zo kort mogelijk te hanteren, wordt niet altijd en overal gehaald.
- Het aantal afgezonderde en geïsoleerde minderjarigen in psychiatrische instellingen is zorgwekkend. Van de 192 onderzochte minderjarigen werd één op de zeven tijdens de opname opgesloten of vastgebonden.
- In sommige afdelingen is vrijheidsberoving een onderdeel van het dagelijks leven, van de regels van de afdeling. Een voorbeeld is patiënten

opsluiten in hun kamer. Dat gebeurt zowel 's nachts als overdag.

- Er worden nog te vaak jongeren afgezonderd om andere redenen dan acuut en ernstig gevaar (in 37% van de gecontroleerde dossiers van afzonderingen).

Het inspectierapport is een aanzet voor verdere acties.

Er zijn ook inspecties gepland over vrijheidsbeperkende maatregelen bij minderjarigen in jeugdhulpvoorzieningen, voorzieningen voor kinderen met een beperking en in de volwassenenpsychiatrie waar soms ook minderjarigen verblijven.

Recht op informatie en inspraak in de psychiatrie

Kinderen in psychiatrische instellingen missen vaak informatie over hun situatie. Hun recht op inspraak in de beslissingen over henzelf en de klacht- of beroepsmechanismen zijn nagenoeg onbestaande, of niet of te weinig aangepast aan kinderen.

Aanbevelingen

- Werk financiële drempels weg, zodat alle kinderen ongeacht de economische status van hun gezin toegang krijgen tot de gezondheidszorg die ze nodig hebben. Doe dat niet alleen voor de brede eerstelijnszorg, maar voor alle gezondheidszorg die nodig is voor de ontwikkeling van kinderen, ook de geestelijke gezondheidszorg.
- Zorg voor genoeg toegankelijk aanbod geestelijke gezondheid voor kinderen, zodat kinderen niet zonder hulp of met onaangepaste hulp komen te zitten. Werk wachtlijsten weg.
- Neem meer maatregelen om het voorschrijven van psychoactieve middelen voor minderjarigen te doen dalen daar waar er psychologische, educatieve en sociale alternatieven zijn.
- Neem maatregelen zodat de kinderpsychiatrie en andere voorzieningen de internationale kaders over vrijheidsbeperkende maatregelen respecteren. Vermijd afzondering en isolatie van minderjarigen. Afzondering kan alleen als uitzonderlijke maatregel om de veiligheid te garanderen, en zo kort mogelijk.
- Installeer kindvriendelijke klacht- en beroepsmechanismen in de gezondheidszorg.

Strijd tegen kinderarmoede

De verschillende overheden erkennen kinderarmoede expliciet als een probleem. Hun actieplannen voor armoedebestrijding besteden er aandacht aan. De Vlaamse overheid formuleerde duidelijke doelstellingen. Ze wil tussen 2008 en 2020 het aandeel kinderen halveren dat

geboren is in armoede. We waarderen de jaarlijkse meting en bekendmaking van de indicatoren.

Toch tonen de armoedecijfers geen verbetering. In plaats van de beoogde halvering, bleef het aantal in kansarmoede geboren kinderen stijgen. Van 7,6% in 2008 tot 12,82% in 2016. De kansarmoede-index is veel hoger bij

kinderen van wie de moeder bij haar geboorte niet de Belgische nationaliteit had (31,6%), dan bij kinderen met een moeder die geboren werd met de Belgische nationaliteit (5,8%).

Gezinnen onder de armoedegrens komen gemiddeld 471 euro per maand tekort om

aan de armoedegrens te komen. Die armoedekloof varieert sterk naar gelang de gezinssamenstelling: gezinnen in armoede met 1 kind komen gemiddeld 310 euro per maand tekort, met 2 kinderen 527 euro, met 3 kinderen 414 euro, met 4 kinderen 855 euro en eenoudergezinnen gemiddeld 551 euro.

Aanbevelingen

Acties nodig die armoede effectief bestrijden

De bestaande actieplannen schieten tekort om de doelstellingen te halen. De meeste acties verzachten alleen de gevolgen van armoede, maar verminderen de armoede zelf niet. Er is niet berekend hoeveel elke actie moet bijdragen aan de beoogde daling van de kinderarmoedecijfers. Kwetsbare groepen, zoals gezinnen met een migratieachtergrond of zonder wettig verblijf, krijgen weinig specifieke aandacht.

- Belgische overheden moeten in hun actieplannen concrete acties opnemen die de kinderarmoedecijfers effectief doen dalen.
- Formuleer indicatoren per actie in een totaalpakket dat afdoend antwoordt op de uitdagingen van kinderarmoede.
- Monitor de resultaten van de acties, evalueer ze en stuur ze bij.

Minimuminkomen van gezinnen mag niet onder de armoedegrens

Er zijn garanties nodig dat het inkomen van gezinnen met kinderen niet onder de armoedegrens valt, voor elke gezinssamenstelling. Het is nodig dat de verschillende overheden onderling afspreken om dat te realiseren.

Gezinsbijslag

De bevoegdheid over de kinderbijslag werd in 2014 overgeheveld naar de gemeenschappen, die elk een nieuw systeem uitwerken. De Vlaamse en Franse Gemeenschap beslisten dat alle kinderen een gelijk basisbedrag krijgen, ongeacht het arbeidsstatuut van hun ouders. Dat is een stap vooruit voor de gelijke behandeling van kinderen.

Internationaal onderzoek toont een sterk verband tussen gerichte investeringen in kinderbijslag en daling van kinderarmoedecijfers. Het bestaande Belgische systeem van kinderbijslag heeft een betekenisvolle impact op kinderarmoede.

Het is positief dat het nieuwe systeem een beperkte daling van de kinderarmoedecijfers zal teweegbrengen. Een wetenschappelijke simulatie toont dat het nieuwe Vlaamse systeem tot een beperkte daling leidt. Toch was het mogelijk om door die grootschalige hervorming de kinderarmoedecijfers sterker te laten dalen.

De gemeenschappen missen de kans om de kinderbijslag doelmatiger in te zetten in de strijd tegen kinderarmoede.

Het KRC en de DGDE betreuren de verschillende behandeling van kinderen geboren vóór of na 2019, die aanleiding gaf tot een breed maatschappelijk debat.

In Brussel wordt het dossier nog altijd besproken.

Aanbevelingen

- Blijf de effecten van het nieuwe kinderbijslagsysteem op de kinderarmoede monitoren, met aandacht voor verschillende types gezinnen.
- Gebruik de gezinsbijslag als instrument om kinderarmoede te bestrijden, met bijzondere aandacht voor het grotere armoederisico bij grote en eenoudergezinnen. Overweeg de inkomensgrenzen en sociale toeslagen sterker te differentiëren volgens de samenstelling van de gezinnen.
- Blijf de ouders in Vlaanderen ondersteunen van wie de kinderen lang in een pleeggezin geplaatst zijn, om een band met hun kinderen te houden. Het nieuwe systeem schaft de toeslag voor de ouders af.

Gezinsfiscaliteit

België heeft verschillende fiscale maatregelen uitgewerkt ten voordele van gezinnen met kinderen ten laste. Samen met de gezinsbijslag zijn deze maatregelen belangrijke instrumenten om gezinnen financieel te ondersteunen.

Onderzoek van de federale Ombudsman toont aan dat de wetgeving van deze fiscale maatregelen complex is en te weinig rekening houdt met de groeiende diversiteit aan gezinstypes en leefsituaties waarin kinderen opgroeien. Het zet een gelijkwaardige ondersteuning van kinderen in gelijkaardige leefsituaties onder druk.

Aanbevelingen

De huidige fiscale maatregelen houden te weinig rekening met de groeiende diversiteit aan gezinstypes en leefsituaties waarin kinderen opgroeien. Er is nood aan onderzoek dat resulteert in de ontwikkeling van nieuwe fiscale maatregelen die meer tegemoetkomen aan deze realiteit. De nieuwe maatregelen moeten transparant en eenvoudig zijn. Ouders moeten vooraf kunnen inschatten wat de fiscale gevolgen zijn als de gezins- en leefsituatie van hun kinderen ten laste verandert.

Recht op menswaardig wonen

Iedereen heeft recht op menswaardig wonen. Ook de allerjongsten, de minderjarigen.

een kwaliteitsvolle, betaalbare woning in een behoorlijke omgeving.

- In Vlaanderen groeien 260.000 kinderen op in een woning zonder basiscomfort. Bij kansarme gezinnen is dat één op de drie kinderen.¹⁴

Tekort aan sociale huurwoningen

Vlaanderen zet duidelijke stappen om het tekort aan sociale huurwoningen aan te pakken en de kwaliteit van sociale huurwoningen op te krikken. Maar het blijft tekortschieten.

- Meer dan 90.000 gezinnen staan op de wachtlijst voor een sociale huurwoning.
- Een niet te verwaarlozen minderheid van minderjarigen kan niet rekenen op

In Brussel en Wallonië is de situatie erg verontrustend. In Wallonië verminderde zelfs het aantal sociale woningen en de wachttijden variëren van 4 tot 7 jaar. Normaal moet elke gemeente 10% van de woningen beschikbaar stellen aan achtergestelde gezinnen. Op 262 gemeenten leven er amper 39 die reglementering na en 160 zitten zelfs onder 5%. Het is nog altijd wachten op het nieuwe Waalse Woonwetboek.

In Brussel verergert de toename van de bevolking ook de wachttijden. Die kunnen oplopen tot 8 of zelfs 10 jaar.

Dak- en thuisloze kinderen

Eind 2014 verbleven er in de Vlaamse dak- en thuislozenzorg 3.730 dak- en thuisloze cliënten: 1.728 minderjarigen verbleven er samen met hun ouders.¹⁵ In 2016 vond de Vlaamse Wooninspectie 2.838 slachtoffers van krotverhuur. Eén vijfde was minderjarig. 25 kinderen waren nog niet één jaar oud.¹⁶ In 2017 werden in Brussel in één uur 653 dakloze kinderen geteld.¹⁷

Tekort aan staanplaatsen voor woonwagewoners

Sinds 2012 worden steeds meer woonwagewoners weggejaagd van hun vaste standplaats en gedwongen om te blijven rondtrekken. Het gaat om ongeveer duizend gezinnen met Belgische nationaliteit. Het aantal legale staanplaatsen dekt momenteel maar een derde tot de helft van de reële behoeften. Ondanks de 100% subsidie die de Vlaamse overheid uittrekt voor de aanleg van residentiële woonwagenterreinen.

Aanbevelingen

- Slechte woonkwaliteit moet sneller aangepakt worden.
- Gezinnen die leven in onbewoonbare woningen, moeten kunnen rekenen op snelle herhuisvesting.
- Er is een groot tekort aan sociale huurwoningen. Grote gezinnen vinden moeilijk een sociale huurwoning.
- De gemeenschappen moet meer oog hebben voor dak- en thuisloze kinderen, jongeren en gezinnen. Er is meer preventieve woonbegeleiding en korte kindvriendelijke opvang nodig met snelle doorstroming naar een betaalbare kwaliteitsvolle woning.
- Alleenstaande jongeren die de jeugdhulp verlaten op 18 jaar zijn erg kwetsbaar. Die groep loopt een reëel risico op dak- en thuisloosheid. Die jongeren moeten kunnen rekenen op continuïteit in de ondersteuning als ze de jeugdhulpverlening verlaten.
- De gemeenschappen moeten actiever inzetten op nieuwe terreinen voor woonwagewoners en hun kinderen. Hun recht op een passende levensstandaard, op onderwijs en gezondheidszorg staat onder druk.

7. Onderwijs, vrijetijdsbesteding en culturele activiteiten

Afschaffing schoolkosten verder bevorderen

Hoewel de toegang tot basis- en secundair onderwijs gratis is, moeten ouders toch heel wat schoolfacturen betalen. Vlaanderen introduceerde de maximumfactuur voor het basisonderwijs. Scholen worden zich meer en meer bewust van de schoolkosten en beperken ze. Aan Franstalige kant volgen de omzendbrieven elkaar op maar ze worden nauwelijks toegepast. Toch is het onderwijs niet helemaal gratis. De maximumfactuur verhoogde met 10 euro per kind in Vlaanderen, en houdt te

weinig rekening met indirecte kosten. Steeds meer scholen factureren middagtoezicht of verhogen de prijzen.

In het secundair onderwijs is er geen maximumfactuur en zijn er grote verschillen in kosten tussen studierichtingen. In veel technische en beroepsrichtingen – waarin jongeren uit gezinnen met lage inkomens oververtegenwoordigd zijn – hebben leerlingen duur werkmateriaal nodig.

De Vlaamse overheid neemt initiatieven om de school- en studietoelage gaandeweg automatisch toe te kennen. Zo wil ze voorkomen dat mensen geen

gebruikmaken van ondersteuning waarop ze recht hebben.

Aanbevelingen

- Zorg dat basisonderwijs helemaal gratis wordt.
- Heb aandacht voor indirecte kosten, zoals middag- en voor- en naschoolse opvang.
- Neem maatregelen om de kosten voor secundair onderwijs te beperken, zoals een maximumfactuur.
- Blijf de studiekosten monitoren. De monitor kan gebruikt worden om de bedragen van de schooltoelagen op af te stemmen.

Genoeg schoolcapaciteit blijft een zorg

De bevoegde overheden leveren budgettaire inspanningen om tegemoet te komen aan de noodzaak om de schoolcapaciteit uit te breiden en de schoolinfrastructuur te vernieuwen, vooral in de grotere steden. Een voortgezette

monitoring van de capaciteitsnoden en extra inspanningen blijven nodig, willen we elk kind de mogelijkheid bieden om in de buurt naar school te gaan.

Anders dan verwacht geeft de Vlaamse capaciteitsmonitor geen regelmatige update van de te verwachten nood aan schoolcapaciteit.

Aanbevelingen

- Zorg voor blijvende en voortdurende monitoring van de nood aan schoolcapaciteit.
- Blijf inspanningen leveren voor genoeg schoolcapaciteit.

Maak inclusief onderwijs ook toegankelijk voor kinderen met een beperking uit kansarme gezinnen

Voor sociaal kwetsbare ouders is de stap naar inclusief onderwijs vaak lastig, ook omdat de therapieën die hun kind in het buitengewoon onderwijs tijdens de schooluren kan krijgen, in het gewoon onderwijs niet inbegrepen zijn. De ouders moeten die therapie dan zelf buiten de

schooluren georganiseerd krijgen, vaak op eigen kosten.

Voor sommige kinderen is inclusief onderwijs alleen maar mogelijk als ze zowat permanent individuele begeleiding krijgen. Dat is vaak alleen maar haalbaar als de ouders een netwerk van vrijwilligers kunnen inschakelen.

De twee situaties wijzen op het gevaar van een nieuwe sociale segregatie, waardoor inclusief onderwijs soms een vrij exclusieve aangelegenheid dreigt te worden.

Aanbeveling

Zorg dat kinderen de individuele begeleiding of therapie die ze door hun beperking nodig hebben, ook kunnen krijgen in het kader van inclusief onderwijs zodat toegang tot inclusief onderwijs niet afhankelijk is van de financiële draagkracht of het sociale netwerk van de ouders.

Gelijke onderwijskansen waarborgen aan alle kinderen

Vlaanderen probeert op verschillende manieren het recht op onderwijs te garanderen voor alle kinderen, ongeacht hun socio-economische of migratieachtergrond.

- Scholen met veel sociaal kwetsbare leerlingen (uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status) krijgen extra omkadering en middelen.
- Sociaal kwetsbare leerlingen die thuis een andere taal spreken dan de onderwijstaal wegen extra door in de betoelaging van scholen.

Grote kloof tussen zwakke en sterke leerlingen blijft

De kloof tussen zwakke en sterke leerlingen is en blijft groot in België. De sociaal-economische en etnisch-culturele achtergrond van leerlingen hangt sterk samen met een hoger risico op zittenblijven, een hoger risico om via de fameuze waterval uiteindelijk in studierichtingen met minder gunstige perspectieven terecht te komen of om zonder diploma of getuigschrift af te studeren. De Pisa-studies van de OESO tonen aan dat in het secundair onderwijs die samenhang tussen achtergrond en leerprestaties in België (Vlaamse en Franse Gemeenschap) sterker is dan in de meeste andere landen.¹⁸

Kleuterparticipatie is lager bij kansarme groepen

De participatie van kleuters is heel hoog (98,5% van de driejarigen is ingeschreven; ongeveer 97% van de drie- tot vijfjarigen is regelmatig op school). Maar vooral bij de meest kansarme groepen is die participatie aan kleuteronderwijs een stuk minder. We betwijfelen of sommige maatregelen die de Vlaamse Regering wil nemen om de kleuterparticipatie nog verder op te krikken (door in de

- De Vlaamse overheid monitort de participatie van kleuters aan onderwijs en stimuleert acties om kleuterparticipatie te bevorderen, vooral bij sociaal kwetsbare groepen.
- Speciaal voor anderstalige minderjarige nieuwkomers organiseert Vlaanderen onthaalonderwijs inclusief inburgering in Vlaanderen. Naar aanleiding van de hogere instroom van ook minderjarige vluchtelingen sinds de zomer van 2015 kwam er meer geld voor onthaalonderwijs.

Ondanks die inspanningen blijft er een grote kloof gaten tussen groepen kinderen met een verschillende socio-economische achtergrond.

vernieuwde kinderbijslag een 'universele participatietoeslag' op te nemen) het gewenste effect zal hebben.

Nieuwkomers botsen op knelpunten

Het onthaalonderwijs voor nieuwkomers, waar Vlaanderen toch sterk op inzet, blijft botsen op knelpunten. Het gaat onder andere om: de moeilijkheden die scholen ondervinden om expertise in onderwijs aan anderstalige nieuwkomers op te bouwen en te behouden, de vaak geïsoleerde positie van anderstalige nieuwkomers in scholen, hun beperkte interactie met andere leerlingen, de beperkte aandacht voor de rol die informeel taalleren kan spelen en de oriëntering en opvolging van die leerlingen na het eerste onthaalonderwijs. Die knelpunten verklaren wellicht de gemiddeld minder gunstige schoolloopbanen van anderstalige nieuwkomers. Ze zijn oververtegenwoordigd in het beroeps- en in het buitengewoon onderwijs.

Transgenderjongeren vragen erkenning

De laatste jaren is ons aandacht gevraagd voor transgenderkinderen op school. Dat wordt stilaan een brandende kwestie die alleen maar nog belangrijker gaat worden als de Belgische wetgeving verandert.

Aanbevelingen

- Er zijn maatregelen nodig die meer selectief gericht zijn op het wegwerken van de drempels die sociaal kwetsbare ouders tegenhouden om hun kleuters regelmatig naar school te brengen.
- De gemeenschappen moeten blijven inzetten op gelijke onderwijskansen. Dat betekent onder andere blijven streven naar een betere sociale mix in de scholen, de watervallogica in het secundair onderwijs doorbreken, en financiële drempels wegwerken.
- Naast de huidige financiële inspanningen moet onderzocht worden welke rol studieoriëntering en verborgen discriminatie een rol spelen in de segregatie.
- Voor transgenderkinderen vragen we: verzameling van objectieve gegevens om de behoeften van die kinderen beter te begrijpen, respect voor de voornaam en het geslacht van het kind, en de mogelijkheid om toiletten, sportvelden, kleedkamers en uniformen genderneutraal te maken.

Schooluitval tegengaan

De bevoegde overheden werkten sterke plannen uit om schooluitval tegen te gaan. We verwelkomen die plannen en beseffen dat ze nodig zijn. Het is belangrijk te blijven streven naar onderwijs dat elke leerling optimale kansen biedt. Toch enkele kanttekeningen.

Het VN-Kinderrechtencomité vraagt België om geen repressieve maatregelen te nemen voor maatschappelijk kwetsbare kinderen. Toch vordert Vlaanderen de schooltoelagen terug van leerlingen die te vaak afwezig zijn. Die sanctie treft uitsluitend de laagste inkomensgroepen. Ook zien we minder vroegtijdige schoolverlaters, maar meer uitsluitingen

op school. Vooral jongeren in sociaal kwetsbare posities lopen meer risico op uitsluiting: leerlingen met een buitenlandse nationaliteit, van wie de thuistaal niet de onderwijstaal is of die recht hebben op een schooltoelage.

Signalen bij onze Klachtenlijnen laten zien dat straffen een negatieve invloed kunnen hebben op jongeren. Dat leidt vaak tot schoolmoeheid. Het risico op spijbelen en vroegtijdige schooluitval is dan hoog. Leerlingen kunnen maar het beste van zichzelf geven als ze voelen dat ze welkom zijn op school, als ze een goede band hebben met leerkrachten en klasgenoten en als ze de kans krijgen om zich te herpakken.

Aanbevelingen

- Heroverweeg de maatregel die de schooltoelage terugvordert als een leerling te vaak afwezig is. Blijf coherente strategieën uitbouwen om schooluitval te voorkomen.
- Zet meer in op een positief schoolklimaat en op het welbevinden van leerlingen, zodat er minder uitsluitingen en sancties komen. Integriteit en participatie, infrastructuur, goede leerlingenbegeleiding en herstelgericht werken zijn belangrijke aspecten.
- Neem het signaal ernstig dat jongeren in sociaal kwetsbare posities meer risico lopen op uitsluiting.

Pesten en andere vormen van geweld op school tegengaan

Recht op veiligheid en bescherming zijn basisrechten van kinderen en jongeren. Geweld kan hun integriteit aantasten.

Geweld op school is een van de meest gemelde onderwijsproblemen bij de Klachtenlijnen van het KRC en de DGDE. Het gaat om geweld tussen leerlingen onderling, maar ook van leerkrachten tegenover leerlingen.

Elke school heeft de verantwoordelijkheid om van de school een veilige en aangename plek te maken voor alle leerlingen. Dat houdt in dat kinderen voor zichzelf een veilige comfortzone kunnen creëren. Ook is het belangrijk dat kinderen en jongeren ruimte krijgen om een actieve rol te spelen in hoe ze hun integriteit gestalte geven. Participatie is essentieel als we de integriteit van elk kind serieus nemen.

Ook al leveren de gemeenschappen en de scholen heel wat inspanningen om pesten bespreekbaar te maken en om een pestbeleid uit te werken, toch voelen leerlingen en ouders zich soms in de steek

gelaten. Kinderen en ouders kloppen aan bij het KRC en de DGDE omdat ze het gevoel hebben dat de school hun problemen niet ernstig neemt, of omdat het zorgsysteem van de school geen duurzame oplossingen biedt.

Een positieve leer- en opvoedingssituatie staat of valt met de kwaliteit van de band tussen leerkracht en leerling. Leerkrachten moeten gezag kunnen houden. Maar dat moeten ze doen met respect voor de integriteit en de rechten van leerlingen. Dat wil zeggen dat ze leerlingen niet mogen vernederen, bedreigen, uitschelden, belachelijk maken of slaan.

Aanbevelingen

- Focus meer op een brede en integrale aanpak die alle actoren op school erbij betrekt en aandacht heeft voor klaspraktijken, de schoolcultuur, de infrastructuur en de sociale media.
- Stel een pestbeleid centraal dat gestoeld is op preventieve en curatieve maatregelen en dat recht doet aan dader en slachtoffer met een herstelgerichte aanpak. Pesten is een groepsgebeuren: omstanders spelen er een cruciale rol in.

Vrije tijd

Kindvriendelijke ruimte

Spelen, bewegen, vrienden ontmoeten en je welkom voelen in de buurt: het is voor veel kinderen even belangrijk als eten en drinken. Helaas blijven kinderen botsen op onveilige en kindonvriendelijke buurten.

- Onderzoek wijst uit dat 75% van de gezinnen tevreden is over hun buurt. Maar als je peilt naar speelvoorzieningen, speelruimte en speelmogelijkheden in de buurt, dan daalt dat percentage tot 50%.¹⁹ Kinderen die opgroeien in achtergestelde stadsbuurten worden extra geconfronteerd met onveiligheid en kindonvriendelijkheid.
- De zelfstandige mobiliteit van kinderen neemt af. In 2000 ging 40% van de kinderen met de fiets naar school. In 2016 is dat 31%.²⁰ 66% van de ouders brengt de kinderen met de auto naar school. Eén vierde doet dat omdat de weg naar school te onveilig is doordat er zoveel auto's rijden.

Jeugdwerk moet jeugdwerk blijven

De positieve en vertrouwensvolle manier van werken van jeugdwerkorganisaties staat onder druk. Het KRC en de DGDE krijgen signalen van jeugdorganisaties. Enerzijds worden ze aangemoedigd om positief om te gaan met radicaliserende jongeren. Anderzijds riskeren jeugdorganisaties benaderd te worden als organisaties die radicaliserende jongeren mee moeten helpen opsporen. Die prepressieve benadering van jeugdwerk staat op gespannen voet met de open en positieve preventieve benadering van veel jeugdwerkorganisaties.

Niet elk kind heeft evenveel speel- en ontspanningskansen

De gemeenschappen ondersteunen op verschillende manieren het recht op spel en vrije tijd. Er zijn culturele activiteiten, kinderen kunnen zich aansluiten bij sportclubs of jeugdorganisaties. In de schoolvakanties zijn er zomerkampen.

Maar niet elk kind heeft evenveel kans om mee te doen:

- De activiteiten zijn te duur voor veel achtergestelde gezinnen waardoor de keuze van de kinderen soms beperkt blijft tot activiteiten van het type speelplein, terwijl de gevarieerde en originele activiteiten vaak georganiseerd worden door privéverenigingen voor een soms erg hoge prijs. Een systeem van cheques of financiële hulp zou alle kinderen toegang geven.
- Het culturele aanbod blijft te weinig toegankelijk voor veel gezinnen die toch al het idee hebben dat toneel, museum of dans niets voor hen is. Aangepaste informatie zou daaraan kunnen verhelpen.
- De toegankelijkheid voor kinderen met een beperking blijft ondermaats, zowel voor gespecialiseerde als voor inclusieve activiteiten.

Aanbevelingen

- De bevoegde overheden moeten meer investeren in de uitbouw van kindvriendelijke openbare ruimte
- De gewesten en lokale overheden moeten werk maken van de vervoersautonomie van kinderen. Kinderen en jongeren moeten zich veilig en zelfstandig kunnen verplaatsen.
- We vragen respect voor de vrijheid in de vrije tijd. Jeugdwerk mag niet geïnstrumentaliseerd worden voor andere doeleinden, zoals om radicalisering op te sporen.
- De bevoegde overheden moeten de toegankelijkheid tot culturele en vrijetijdsactiviteiten extra bevorderen.

Media

De overheid neemt initiatieven om kinderen, jongeren en hun opvoeders te informeren en te sensibiliseren over media. De federale privacycommissie maakte een website waarop jongeren, ouders en leerkrachten informatie vinden over de bescherming van hun persoonsgegevens in nieuwe media. De gemeenschappen stimuleren mediawijsheid, een brede benadering van competenties die nodig zijn om bewust, kritisch en creatief om te gaan met media.

Toch missen we initiatieven die de aanbieders van media ertoe aanzetten om

meer rekening te houden met kinderrechten, bijvoorbeeld met toegankelijke klachtenprocedures en door duidelijk en voorzichtig te zijn met betalende opties.

Als mediaconsument verdienen kinderen en jongeren een aangepast aanbod. In het Vlaams mediadecreet staan regels die minderjarigen beschermen tegen commerciële communicatie en schadelijke inhoud. In Vlaanderen hebben kinderen op de publieke omroep een eigen kanaal, Ketnet. Online heeft Ketnet een website en een interactieve community voor kinderen. De Franse Gemeenschap mist danig een vergelijkbaar initiatief.

Aanbevelingen

- De gemeenschappen moeten blijven inzetten op mediawijsheid en bescherming van de privacy.
- Waar dat nodig is, moet de regelgeving bijgestuurd worden om minderjarigen afdoend te beschermen tegen schadelijke inhoud of te veel reclame.
- De gemeenschappen moeten blijven streven naar een aangepast kwaliteitsaanbod voor kinderen en jongeren.

8. Bijzondere beschermingsmaatregelen

Kinderen op de vlucht

Het recht om gehoord te worden en de notie 'belang van het kind'

De rechtspositie van begeleide minderjarigen op zoek naar internationale bescherming werd versterkt. De Belgische overheid zette stappen om het hoorrecht

van minderjarigen en de notie 'belang van het kind' steviger te verankeren in de wettelijke bepalingen die de procedures regelen bij de Commissaris-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen.

Aanbeveling

De overheid moet genoeg kwaliteitsgaranties inbouwen zodat de procedures voor het horen van begeleide minderjarigen op zoek naar internationale bescherming genoeg rekening houden met de kwetsbare positie van de jongere en zodat de interviews zelf kwaliteitsvol en kindvriendelijk verlopen. Die garanties moeten gelden voor de verschillende instanties waarmee minderjarigen op zoek naar internationale bescherming in contact komen.

Kinderen niet weer in gesloten centra

De Belgische overheid zegt dat ze er principieel voor kiest om migrantenkinderen niet op te sluiten in gesloten centra. Maar er zijn uitzonderingen:

- Een persoon die zich minderjarig verklaart en van wie de grenscontrole de minderjarigheid betwijfelt, kan tot 6 werkdagen opgesloten worden in een gesloten centrum aan de grens.
- Afgewezen gezinnen met kinderen worden in de terugkeerprocedure eerst vastgehouden in open terugkeercentra of -woningen.
- Effectieve opsluiting in gesloten centra blijft beperkt tot 48 uur met het oog op de terugkeervlucht.

De staatssecretaris voor Asiel en Migratie wil opnieuw gezinnen met kinderen opsluiten. In gesloten centrum 127bis komen vijf gesloten units voor gezinnen. De staatssecretaris rechtvaardigt dat doordat er minder terugkeerhuizen zijn (alternatieven voor opsluiting), doordat die nieuw te bouwen units aangepast zijn voor kinderen en hun opsluiting zo kort mogelijk zal duren.

De Commissaris voor de Mensenrechten reageerde op die aankondiging dat opsluiting voor migratiedoeleinden, zelfs voor een korte periode en in materieel geschikte omstandigheden, nooit in het hogere belang van het kind is.²¹

Ook andere mensenrechteninstanties stellen dat de opsluiting van gezinnen met kinderen in gesloten centra nooit in het belang van het kind kan zijn:

- De Federale Ombudsman zei in 2009 dat kinderen opsluiten noch juridisch, noch medisch te verantwoorden is.²² In 2016 stelde hij opnieuw dat er geen stappen mogen gezet worden om gezinnen met kinderen op te sluiten in gesloten wooneenheden op het terrein van het centrum 127bis.²³
- De speciale VN-rapporteur voor foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende straffen of behandelingen besluit dat 'vrijheidsberoving van kinderen gebaseerd op het migratiestatuuut van hun ouders nooit in het hogere belang van het kind is, aan geen enkele noodzaak beantwoordt en buitensporig is, en een wrede, onmenselijke of vernederende behandeling kan vormen voor migrantenkinderen.'²⁴

Aanbeveling

België heeft bijna tien jaar lang geen kinderen opgesloten om migratieredenen. Binnenkort neemt België vijf gesloten gezinsunits in gebruik. Daarmee zet België een enorme stap achteruit. Opsluiting om migratieredenen is niet in het belang van het kind, ook al stelt België dat de units beantwoorden aan de behoeften van gezinnen met kinderen.

Materiële hulp aan asielvragende gezinnen met minderjarige kinderen

Sinds juli 2012 kan Fedasil met een gemotiveerde beslissing weigeren asielvragers op te vangen. Ook gezinnen met kinderen die een tweede of derde asielaanvraag indienen. Maar Fedasil motiveert zijn beslissingen om opvang te weigeren niet altijd. De Federale

Ombudsman werd daarover in 2016 verschillende keren aangesproken. Zijn tussenkomst leidde tot een nieuw onderzoek van de situatie van de gezinnen en uiteindelijk ving Fedasil zes van de zeven gezinnen op. Je kunt je afvragen of administratieve overheden wel rekening houden met het hogere belang van het kind als ze beslissen opvang te weigeren aan een gezin met kinderen.

Aanbevelingen

Laat elk gezin dat asiel aanvraagt opvangen door de bevoegde instanties, zelfs gezinnen die verschillende keren asiel aanvragen.

De herziene wet beschermt te weinig gezinnen met jonge kinderen die een tweede of volgende verzoek om internationale bescherming indienen. Tot de ontvankelijkheidsverklaring van dat verzoek verliezen die gezinnen hun materiële opvang. Ze worden systematisch tijdelijk uit het opvangcentrum gezet, ook al hebben ze kwetsbare kinderen.

Niet-begeleide minderjarigen

België nam verschillende maatregelen om niet-begeleide minderjarige vreemdelingen (NBMV) beter te beschermen. Zo werd de Voogdijwet uitgebreid voor jongeren uit landen van de Europese Economische Ruimte (EER) en Zwitserland. Als antwoord op de grotere instroom van vluchtelingen kwamen er veel meer opvangplaatsen voor NBMV in het federale opvangnetwerk en de bijzondere jeugdhulp. NBMV kunnen tot

hun 18 jaar niet zonder hun instemming teruggestuurd worden.

Ondanks de goede bescherming van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in België, blijven sommige oude knelpunten liggen en worden de problemen van minderjarige transmigranten dringender. Die minderjarigen willen niet in België blijven, vragen geen internationale bescherming aan en blijven daardoor verstoken van opvang.

Aanbevelingen

Ongelijke rechtsbescherming voor NBMV uit de EER

De uitbreiding van de Voogdijwet tot niet-begeleide jongeren uit de EER en Zwitserland werd niet doorgetrokken naar de Vreemdelingenwet. Daardoor blijven die jongeren verstoken van de bijzondere procedure 'duurzame oplossing' en is hun bescherming toch nog kleiner dan die van NBMV uit andere landen.

Te weinig opvangplaatsen in derde fase

De opvang van NBMV gebeurt in drie fasen. In 2016 werd het aantal opvangplaatsen versterkt in de eerste en tweede fase, maar niet in de derde fase. Toch moeten de minderjarigen op een bepaald ogenblik overgaan naar die derde fase. Als er in de derde fase niet méér opvangplaatsen komen, zullen die plaatsen verzadigd raken, wat onvermijdelijk een weerslag zal hebben op het hele opvangsysteem van NBMV.

Beperkte doorstroming naar individuele opvang

De individuele opvang wordt in de eerste plaats gereserveerd voor bijzonder kwetsbare NBMV (min-15-jarigen, zwangere meisjes, slachtoffers van mensenhandel). De andere NBMV komen pas in aanmerking als ze een verblijfsstatuut voor minstens drie maanden hebben én 16 jaar zijn. (Vanwege het plaatstekort geldt momenteel zelfs een tijdelijke ondergrens van 17 jaar.) De lange asielpcedure is in combinatie met het tekort aan individuele opvangplaatsen nadelig voor het psychisch evenwicht en de ontwikkeling van sommige NBMV. We adviseren de opvang van minderjarigen in een collectief centrum te beperken tot zes maanden.

Disproportioneel sanctioneren

Een lang verblijf in een collectieve opvang, gecombineerd met een onduidelijk toekomstperspectief, leidt tot extra stress. Het aantal disciplinaire transfers neemt toe bij agressie.

Leeftijdsschattingen te onnauwkeurig

België gebruikt een drievoudige medische test voor jongeren die beweren dat ze minderjarig zijn en van wie de Dienst Voogdij of een bevoegde overheid twijfelt aan hun leeftijd. Er zijn goede redenen om te twijfelen aan de nauwkeurigheid en de correctheid van hoe de resultaten van die medische tests geïnterpreteerd en gerapporteerd worden. Als die jongeren echt minderjarig zijn, schendt de foutieve meerderjarigverklaring zwaar hun rechten. De procedures om de leeftijd te schatten, moeten daarom herzien en verfijnd worden. De federale Ombudsman raadt aan om de Risser test niet meer te gebruiken.

Zwevend tussen minder- en meerderjarig

Door een arrest van de Raad van State kan de leeftijd die op basis van de verklaring van een jongere in het vreemdelingenregister staat, daarna niet meer veranderen op grond van een leeftijdsschatting met medische tests. De Raad van State baseert zich op een Europese Richtlijn die bepaalt dat die leeftijdsschattingen alleen mogen dienen om te bepalen of een jongere minder- of meerderjarig is. In de praktijk leidt dat tot de hoogst onwenselijke situatie dat na enige tijd de voogdij over een jongere ophoudt omdat die jongere, op basis van een leeftijdstest bij zijn aankomst ondertussen als meerderjarig beschouwd wordt, terwijl hij volgens het vreemdelingenregister nog altijd minderjarig en dus juridisch handelingsonbekwaam is.

Kinderen zonder papieren

Gezinnen met kinderen of alleenstaande jongeren die als NBMV in België aankomen en geen uitzicht hebben op een verblijfsstatuut, worden vaak pas na jaren het land uitgezet. Ondertussen hebben die kinderen en jongeren hier al die tijd onderwijs gevolgd en zijn ze stevig geworteld. België werd hun nieuwe thuis. Zo'n late uitzetting is niet in het belang van het kind.

Ook een te strakke en altijddurende koppeling tussen het verblijfsstatuut van de ouders en van de kinderen is niet in het belang van het kind. Zo wordt niet alleen het verblijfsstatuut van de ouders maar ook dat van de kinderen ingetrokken als blijkt dat de ouders jaren terug hun verblijfsstatuut kregen op basis van valse verklaringen. De kinderen die ondertussen bijna volwassen zijn, moeten dan samen met hun ouders België verlaten.

Aanbevelingen

Humaan terugkeerbeleid nodig

Kinderen zonder papieren moeten kunnen rekenen op een humaan terugkeerbeleid, op basis van snelle en efficiënte procedures, die kindvriendelijk afgehandeld worden met aandacht voor hoe die kinderen afscheid kunnen nemen en weer kunnen aanknopen met het leven in het land van herkomst.

Continuïteit in onderwijstraject staat op spel

Heel wat niet-begeleide minderjarigen moeten België verlaten als ze 18 worden. Verschillende van die jongeren staan dan op het punt om hun diploma secundair onderwijs te halen. België moet die jongeren de mogelijkheid geven om hun school af te maken voor ze terug moeten naar hun land van herkomst. Integreer het behalen van het diploma secundair onderwijs in hun terugkeertraject.

Toekomstperspectief bij lang verblijf in België

Voor kinderen en jongeren zonder papieren die al lang in België verblijven en stevig in onze samenleving geworteld zijn, is het in hun belang een permanente verblijfsvergunning voor hen en hun gezin te realiseren.

Bedelende kinderen

In de winter krijgen het KRC en de DGDE meer signalen over bedelende kinderen.

Door gebrek aan opvang en gebrek aan middelen moeten ouders gaan bedelen. Niet zelden gaat het om gezinnen zonder duidelijk verblijfsstatuut. Sommige minderjarigen zijn het slachtoffer van uitbuiting.

Aanbevelingen

- België moet maatregelen nemen tegen mensenhandel op nationaal en internationaal niveau.
- België moet zoeken naar een sociaal antwoord op bedelende kinderen. Het Comité pleitte eerder voor een brede *'child protection'*-benadering en voor een geval-per-gevalanalyse die het belang van het kind centraal stelt.

Kinderen in conflict met de wet

Recht op advocaat in alle procedures

De Belgische overheid spande zich de laatste jaren in om minderjarigen al vanaf het eerste politieverhoor te laten bijstaan

door een advocaat of een jeugdadvocaat. Minderjarigen hebben recht op gratis juridische bijstand in alle zaken van jeugdhulp- en jeugddelinquentierecht. De meeste balies wijzen minderjarigen een opgeleide jeugdadvocaat toe, maar dat is nog geen wettelijke verplichting.

Aanbevelingen

- Zorg dat ook minderjarige slachtoffers en getuigen zich bij elk verhoor kunnen laten bijstaan door een jeugdadvocaat of door een andere vertrouwenspersoon.
- Zorg dat jongeren niet alleen in rechte maar ook in de praktijk altijd kunnen rekenen op juridische bijstand.

- Zorg dat jongeren altijd bijgestaan worden door een opgeleide jeugdadvocaat.
- Wijs de advocaten op hun plicht om rekening te houden met wat de kinderen zelf zeggen.

Nieuwe regelgeving voor jeugddelinquentie op komst

De gemeenschappen werken aan nieuwe regelgeving voor minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit plegen.

De Franse Gemeenschap is bijna klaar met de nieuwe regelgeving en werkt volop aan de uitvoeringsbesluiten.

In de Vlaamse Gemeenschap is de regelgeving ook bijna klaar. De eerste ontwerpen van de nieuwe regelgeving komen tegemoet aan enkele aspecten uit artikel 40.

- Beide overheden blijven gaan voor specifieke regelgeving en een aparte aanpak van normoverschrijdend gedrag door minderjarigen.

- De rechtszekerheid van de minderjarige wordt versterkt door de opgelegde maatregelen en sancties duidelijk te begrenzen.
- In elke fase van de rechtspleging kan de jongere rekenen op bijstand van een advocaat.
- Er komen specifieke diensten en voorzieningen om de jongeren te begeleiden, op te vangen en te beschermen.
- Er is aandacht voor buitengerechtelijke en gerechtelijke reacties.
- Vlaanderen geeft prioriteit aan herstelgericht overleg.

Op een aantal punten schieten de eerste ontwerpen van de nieuwe Vlaamse regelgeving duidelijk tekort.

Aanbevelingen

Parket met ruime bevoegdheid

Het parket krijgt ruime bevoegdheden om te reageren op het delinquent gedrag van de minderjarige. Daarmee wil de regelgever de buitengerechtelijke reactie meer kansen geven. Toch begeeft de regelgever zich op glad ijs voor het vermoeden van onschuld. Zonder dat de schuld bewezen is, kan het parket voorwaarden opleggen. Ook de jeugdrechter kan al maatregelen opleggen aan de jongere terwijl het onderzoek nog loopt.

Verbrokkelde rechtspositie van de minderjarige

- De rechtspositie van minderjarigen is niet stevig genoeg uitgewerkt. Minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit plegen, moeten momenteel op zoek gaan naar hun rechtsgaranties in verschillende decreten, in federale regelgeving en in wetten voor volwassenen.
- De nieuwe regelgeving maakt gesloten zorg voor minderjarigen met een geestesstoornis mogelijk. We missen regels die de rechten van die jongeren respecteren en plannen die de uitvoering van de gesloten zorg expliciteren.

Langdurige detentie

- We betreuren langdurige gesloten begeleiding voor minderjarigen. Voortaan kunnen in uitzonderlijke omstandigheden 12-jarigen twee jaar, 14-jarigen vijf jaar en 16-jarigen zeven jaar gesloten begeleiding in een gemeenschapsinstelling opgelegd krijgen.
- In theorie kunnen minderjarigen met een geestesstoornis in de nieuwe Vlaamse regelgeving elf jaar in gesloten zorg verblijven.

Uithandengeving blijft voortbestaan

De nieuwe regelgeving schaft het systeem van uithandengeving niet af. De drie keer dat België een landenrapport indiende bij het VN-kinderrechtencomité, oordeelde het Comité elke keer dat de uithandengeving niet verenigbaar is met het kinderrechtenverdrag. Het advies van de NCRK lijst ernstige bezwaren op:

- General Comment nr. 10 van het Comité pleit voor een ‘*comprehensive juvenile justice policy*’. Het jeugdrechtstelsel moet toegepast worden op alle jongeren tot 18 jaar, zonder uitzondering.
- Uit onderzoek blijkt dat de uithandengeving ook gebruikt wordt voor vermogensdelicten en *first offenders*.
- Uithandengeving wordt ook vaker toegepast voor jongeren met een kwetsbaar profiel.
- En uithandengeving heeft een negatieve impact op het verdere leven.

Waarborgen dat kinderen niet onderworpen worden aan de facto isolatie of te lange time-out

Onder impuls van de Zorginspectie werken gemeenschapsinstellingen in Vlaanderen de laatste jaren verder aan een beleid over afzondering. Een goede zaak. Toch zien we dat gemeenschapsinstellingen jongeren bij aankomst nog altijd standaard een bepaalde periode afzonderen. Volgens de instellingen biedt dat de kans om jongeren te informeren over het huishoudelijk reglement en de gewoonten, om de identiteit en de sociale context van de jongeren administratief in

kaart te brengen en om een veilige werkrelatie tussen de jongere en de instelling op te bouwen.

Al jaren bestaat in Vlaanderen ook de praktijk van time-outs waardoor jongeren uit een privé-instelling voor veertien dagen – één keer verlengbaar – naar een gemeenschapsinstelling overgebracht kunnen worden. Die afzondering extra muros verdient ook de aandacht van de Zorginspectie. We krijgen signalen dat jongeren langer dan toegelaten in time-out moeten blijven, bijvoorbeeld omdat de voorzieningen de jongeren niet meer terug willen opnemen.

Aanbevelingen

- Bij aankomst jongeren a priori afzonderen, kan nooit. Alle gemeenschapsinstellingen herzien hun werking op dat vlak.
- We vragen dat de Zorginspectie nauwer toekijkt op time-outs naar de gemeenschapsinstellingen.
- Aan Franstalige kant betreuren we nog altijd de verschillende vormen van afzondering die verborgen achter allerlei benamingen a priori aan elke controle ontsnappen.

Uithandengeving gebeurt in onmenswaardige gebouwen

Sinds 2009 worden uit handen gegeven jongeren opgesloten in het federaal detentiecentrum in Tongeren, een voormalige gevangenis voor meerderjarigen die gesloten was wegens ongeschiktheid, en in het detentiecentrum voor jongeren in Saint-Hubert. Ondanks de inzet van directie en personeel biedt de

infrastructuur te weinig mogelijkheden om cruciale rechtswaarborgen te garanderen. Zo is er geen plaats om een degelijke leefgroepwerking uit te bouwen.

Bovendien verblijven er in Saint-Hubert vooral jongeren uit Brussel, terwijl Saint-Hubert vanuit Brussel anderhalf uur rijden is. Zo wordt het bijna onmogelijk om daar nog zinvol met het gezin van de jongere te werken.

Aanbeveling

Sluit het federaal detentiecentrum De Wijngaard in Tongeren en het federaal detentiecentrum voor jongeren in Saint-Hubert. Detentiecentra die niet geschikt zijn voor volwassenen, zijn dat zeker niet voor jongeren.

Meer toezicht op uitvoering vrijheidsberoving en detentie van minderjarigen

We zijn blij dat het Vlaams Parlement een Commissie van toezicht voor jeugdinstanties oprichtte. Die Commissie maakt het mogelijk de plaatsen waar minderjarigen van hun vrijheid beroofd worden, goed op te volgen. De Commissie bestaat uit maandcommissarissen, vrijwilligers, die elke maand de instanties bezoeken. De kinderrechtencommissaris stuurt als voorzitter het secretariaat van de Commissie aan. Zo kan de Commissie zijn opdrachten in volle onafhankelijkheid uitvoeren.

De Franse Gemeenschap plant een gelijkaardig initiatief in de Code de l' Aide à la jeunesse. De praktische uitwerking is nog in volle ontwikkeling.

Administratieve sancties voor minderjarigen blijven bestaan

In 2013 werd de nieuwe wet op de gemeentelijke administratieve sancties (GAS) aangenomen. Die wet geeft gemeenten de mogelijkheid om jongeren

al vanaf 14 jaar een administratieve sanctie op te leggen. De Belgische overheid gaat daarmee volledig in tegen de aanbeveling van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind in zijn slotbeschouwingen van 2010. Daarin uitte het Comité zijn grote bezorgdheid over de mogelijkheid van gemeenten om buiten het jeugdrechtssysteem administratieve sancties op te leggen aan kinderen voor antisociaal gedrag.²⁵

Het Grondwettelijk Hof oordeelde dat het GAS-systeem verenigbaar is met de Belgische Grondwet, mits specifieke waarborgen voor minderjarigen. Zo heeft een minderjarige altijd recht op een mondeling verweer.

Ook in het openbaar vervoer kunnen minderjarigen administratieve boetes krijgen bij overtredingen. De wetgeving voorziet niet in specifieke waarborgen of in aangepaste boetes voor minderjarigen. Minderjarigen worden op dezelfde manier behandeld als volwassenen.

Aanbevelingen

- Schaf de gemeentelijke administratieve sancties af voor minderjarigen.
- Zorg voor een aangepast systeem van sancties voor minderjarigen in het openbaar vervoer.

Minderjarigen in de politiecel

Het KRC en de DGDE krijgen geregeld signalen over jongeren die opgesloten worden in politiecellen. Wettelijk kan dat na zware feiten, in afwachting van de voorleiding voor de jeugdrechter.

Toch zien we celplaatsingen die minder juridisch verankerd zijn. Soms belanden jongeren in de cel omdat ze niet langer welkom zijn in de jeugdhulpvoorziening na een incident of vlucht. Of een rechter legt een plaatsing op omdat het wachten is op een nieuwe plaats in een

jeugdhulpvoorziening of in crisissituaties

als er geen plaats is in de crisisopvang.

Aanbeveling

Zorg voor duidelijke afspraken tussen justitie, jeugdhulp en kinder- en jeugdpsychiatrie om zo celplaatsingen van jongeren in nood te vermijden.

Rapport gepubliceerd op 1 maart 2018.

Het Kinderrechtencommissariaat is een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement.

De Délégué général aux droits de l'enfant is een onafhankelijke instelling van de Franse Gemeenschap.

-
- ¹ KU Leuven, Instituut voor de Overheid, *Eenmeting jeugdbeleid in lokale besturen*, 2016, http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek/eenmeting_lokaal_jeugdbeleid.pdf
- ² S. De Groof, M. Elchardus, E. Franck, D. Kavadias (2010), *International Civic and Citizenship Education Study (ICCS). Vlaanderen in ICCS 2009*. Brussel, Vlaams ministerie van Onderwijs en Vorming
- ³ <http://iccs.iea.nl/single-news/news/iccs-2016-reveals-increase-in-students-civic-knowledge-with-persisting-gaps-across-and-within-coun/>
- ⁴ F. Van Droogenbroeck, B. Spruyt L. Mastari & J. Siongers, *Ervaren discriminatie bij Vlaamse jongeren. Een situatieschets*. Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR, Vrije Universiteit Brussel, 2016
- ⁵ KU Leuven Instituut voor de Overheid, *Eenmeting jeugdbeleid in lokale besturen*, 2016, http://www.sociaalcultureel.be/jeugd/onderzoek/eenmeting_lokaal_jeugdbeleid.pdf
- ⁶ Federale Ombudsman, Impactstudie en bepaling van het hogere belang van het kind, 2014, <http://www.federaalombudsman.be/nl/content/aa-1401>
- ⁷ Agentschap Jongerenwelzijn, *Jaarverslag Jeugdhulp. Samenvatting 2016*. www.jaarverslagjeugdhulp.be.
- ⁸ Direction de la Recherche, *la Fédération Wallonie-Bruxelles en chiffres 2016*, , 2017, p. 152 et 157, www.directiondelarecherche.cfwb.be
- ⁹ Agentschap Jongerenwelzijn, *Jaarverslag Jeugdhulp 2016*. www.jaarverslagjeugdhulp.be.
- ¹⁰ T. Smeyers & H. Cuyvers, *Jeugdhulpverleners hebben veel te vertellen over armoede*. www.sociaal.net. 8 januari 2018.
- ¹¹ <https://www.zelfmoord1813.be/feiten-en-cijfers>
- ¹² Departement Welzijn, Volksgezondheid en gezin, Zorginspectie, *Jaarverslag omtrent de toepassing van de wet op de bescherming van de persoon van de geesteszieke in Vlaanderen*, 2015 <https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/Rapport%20gedwongen%20opname%20in%20Vlaanderen%202015.pdf>
- ¹³ https://www.departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/2017_Zorginspectie_beleidsrapport_VBM.pdf
- ¹⁴ Vlaamse Woonraad en Kinderrechtencommissariaat, *Kinderen en huisvesting*, Advies 2017/2, www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/kinderen-en-huisvesting
- ¹⁵ E. Meys & K. Hermans, *Nulmeting dak- en thuisloosheid*, Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 2014
- ¹⁶ Vlaamse Wooninspectie, *Jaarverslag 2016. Woningkwaliteit en handhaving onder één dak*, Vlaamse overheid, Agentschap Wonen-Vlaanderen, Afdeling Woningkwaliteit, Vlaamse Wooninspectie, Brussel, 2017
- ¹⁷ Nicole Mondelaers, *Vierde en dubbele editie van de dak- en thuislozentelling in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest 7 november 2016 en 6 maart 2017*, La Strada, Steunpunt thuislozenzorg Brussel, Brussel, 2017
- ¹⁸ D. Jacobs & J. Danhier, *Segregatie in het onderwijs overstijgen. Analyse van de resultaten van het PISA 2015-onderzoek in Vlaanderen en in de Federatie Wallonië-Brussel, in opdracht van Koning Boudewijnstichting*, 2017, https://www.kbs-frb.be/nl/~/_/media/Files/Bib/Publications/PUB2017_3508_PISA_NL.pdf
- ¹⁹ L. Bral, A. Jacques, H. Schelfaut, K. Stuyck & A. Vanderhasselt, *Stadsmonitor 2014. Een monitor voor leefbare en duurzame Vlaamse steden*. 2015, Brussel.
- ²⁰ <http://www.mobielvlaanderen.be/pdf/ovg52/analyserapport.pdf>.
- ²¹ Brief van de Commissaris voor de Mensenrechten van de Raad van Europa, Nils Muiznieks, aan staatssecretaris voor Asiel en Migratie Theo Francken van 12 december 2016
- ²² Onderzoeksverslag 2009/2 van de Federale Ombudsman over de werking van de gesloten centra beheerd door de Dienst Vreemdelingenzaken, p. 227
- ²³ Federale Ombudsman, De vasthouding van gezinnen met kinderen met oog op verwijdering (aanbeveling AA 16/04 aan het Parlement), 2016, https://1070.makemeweb.net/sites/default/files/explorer/RG-AA-1604_-_enfermement_enfants_-_vasthouding_kinderen.pdf.
- ²⁴ Rapport du Rapporteur spécial sur la torture et d'autres peines ou traitements cruels, inhumains ou dégradants, Juan E.Mendez, 5 mars 2015/ A/HCR/28/68, n°80, p.18
- ²⁵ VN-Comité voor de Rechten van het Kind, *Concluding Observations: Belgium*, 18 juni 2010, CRC/C/BEL/CO/3-4. § 82.